

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

23e jaargang nr. 6

15 november 1994

Stichter : G. Hebbelynck †

Voorzitter : H. Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester : A. Verbeke

Secretaris : R. Van Geluwe, Maïssstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruïldienst : Mevr. A. Eggermont, Maïssstraat 235, 9000 Gent

Redactie-Adres : Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amansberg - Gent

Administratie : Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld : 400 fr. per jaar. Steunende leden : 600 fr. per jaar. Beschermleden :
1000 fr. per jaar. Buitenland : 200 fr. extra voor portkosten

INHOUD

- Herinneringen aan het 1e Artillerie Regiment in 1936-1937	331
- Inventaire Archéologique: Boekband van het Register van de Brouwersnering	355
- Kapelleke Schreiboorn	356
- Puzzel 1994	364
- Gentse Memoriedagen: 22-23-24-25 Januari	368
- Oudheidkundige Kroniek: Onze Koormaatschappijen	371
- Gensche Woorden en Uitdrökkijng. Deel XX	373
- Beschermleden - Steunende leden - Steunfonds	377
- Bibliografie	381
- Vraag en Antwoord	383
- Lezers schrijven ons	385
- Gênsche Prâot	387
- Inhoud 1994	389

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-Amansberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen); Gesloten in juli en augustus. Bibliotheecaresse : Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever: Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amansberg - Gent.

AAN ONZE LEDEN

Kunt gij het geloven? Alweer een jaar voorbij. Einde van onze 22e jaargang en binnen 2 maanden start van onze 23e.

Voor de rest, goed nieuws: wij denken er niet aan ons lidgeld te verhogen. Pro memorie: 400 fr. per jaar. Steunende leden: 600 fr. Beschermden: 1.000 fr. Eén uitzondering: voor onze buitenlandse leden moeten wij het supplement voor extra portkosten optrekken van 100 naar 200 fr. Daar kunnen wij niet onderuit. Weet u dat de portkosten voor de Europese landen 40 fr. bedragen? Vermenigvuldigd met 6 maakt dat 240 fr.! Voor onze leden buiten Europa (Nee, nee, wij stoefen niet, wij hebben die) is dat 6 x 46 fr. = 276 fr. Niet mis als steun aan een cultureel tijdschrift.

Wij kunnen niet genoeg benadrukken dat, indien wij 6 afleveringen kunnen geven van "Ghendtsche Tydinghen" aan 400 fr., een bedrag dat onder kostprijs ligt, dit te danken is aan de talrijke mecenasen die wij onder onze leden tellen. Dit is toch wel het mooiste geschenk voor onze belangloze medewerkers.

Een verheugend feit: het aantal filantropen dat verleden jaar opgelopen was tot 338 is nog gestegen en belooft nu 354! Een blijk van waardering die wij ten zeerste appreciëren.

Onze hartelijke dank aan al deze weldoeners waarvan wij de naam publiceren op onze Erelijst op pp. 377.

Goed, komen wij terug tot de onmiddellijke werkelijkheid.

Zeg niet dat gij het betaalformulier niet gevonden hebt. Nee niet wachten maar ONMIDDELIJK invullen en naar de Post doen, ge hebt dan een gerust geweten en dat bevordert de nachtrust. En ons bespaart ge aldus veel nutteloos werk. Wilt gij van onze Penningmeester een perfect gelukkige man maken? Noteer dan op het betalingsformulier uw lidnummer. Als gij het niet van buiten kent, het staat te lezen op uw lidkaart en op de omslag waarin uw tijdschrift verzonden werd. Voor de dames: zoals gewoonlijk, verander niets aan het tot hiertoe gebruikte systeem.

HERINNERINGEN AAN HET 1e ARTILLERIE REGIMENT IN 1936-1937

In zijn eerste artikel over het 1e Artillerie Regiment schreef mijn vriend Jaime Jurdan in "Ghendtsche Tydinghen" 1993 - Nr. 6 - p. 302: "Misschien kan een of andere lezer, ancien van het 1e Artillerie Regiment, met heimwee terugdenken aan zijn legerdienst, heeft hij daar persoonlijke herinneringen aan en wenst hij op zijn beurt zijn eigen ervaringen bij het 1 A te vertellen. Het zou mij zeer veel genoegen doen ze te mogen lezen."

Nu wil het lukken dat ik, net zoals Jurdan, mijn legerdienst gedaan heb in de Schoolbatterij van het 1 A, maar één jaar voor hem, nl. in 1936-1937. Zijn boeiend relaas heeft inderdaad veel herinneringen bij mij wakker gemaakt en mij goesting doen krijgen om daar ook het een en ander over te vertellen. Het is niet mijn bedoeling op mijn beurt een uitgebreid verhaal te doen van het leven in de kazerne, maar ik heb vastgesteld dat, alhoewel veel ervaringen volledig parallel lopen met de zijne, op enkele gebieden, op één jaar tijd, verschillende zaken gewijzigd werden. Ik zal zijn tekst volgen en daarbij wat commentaar geven: een confirmatie of iets dat veranderd was.

De Schoolbatterij van de Klasse 36 had geluk. Wij moesten slechts 12 maanden dienst doen. In 1935 was dat nog 14 maanden en Jurdan had het getroffen, want vanaf 1937 werd dat 17 maanden!

Ik wil eerst iets vertellen over de structuur van ons Gents artillerieregiment. De meeste van onze lezers zullen daar wel niet mee vertrouwd zijn, iedereen is immers geen militair geweest en het is allemaal ook al weer meer dan een halve eeuw geleden.

Op oorlogsvoet bestond het 1 A uit 4 groepen van 3 batterijen met elk 4 kanonnen, in totaal dus 48 kanonnen. In vreedestijd waren dit 4 groepen met slechts 2 batterijen.

Twee groepen hadden kanonnen 75 TR (75 staat voor de diameter van de obussen in mm. en TR is de afkorting van "Tir Rapide").

Een groep had kanonnen 75 GP (GP is de afkorting van "Grande portée": die schoten wat verder, maar minder vlug).

De 4e groep had houwitser (obusiers) van 105 mm. Die hadden een minder gestrekte kogelbaan en konden gemakkelijker "over het muurke schieten". De 1e, 2e en 4e groep waren gelegerd in onze kazerne in de Brusselse straat, de 3e groep was gekazerneerd in het artilleriekamp van Brasschaat.

Wat de graden betreft waren er 2 verschillen met de Infanterie: een sergeant bij de infanterie stemde overeen met een wachtmeester bij de artillerie en een korporaal bij de infanterie was bij ons een brigadier. Als ge dus hoort spreken van een brigadier moet ge niet denken dat het gaat, zoals bij de Angelsaksers, over een generaal die een brigade kommandeert.

Iets over het kader.

Aan het hoofd van ons Regiment stond Kolonel Massart.

De regimentsdokter was Kommandant Stassart.

In de Schoolbatterij waren er 3 officieren: de Kommandant Peeters (een vaderlijke figuur) en 2 luitenanten: Meulenberghs en De Vos. Meulenberghs was een klein, vinnig mannetje waar niet mee te lachen viel. Hij gaf de van allen gevreesde cursus "Richten en Vuren". In de manege had hij altijd zijn zweepje bij waar hij een kwistig gebruik van maakte. De paarden hadden een heilige schrik van hem en wanneer zij zijn penetrante stem hoorden had men alle moeite om ze in bedwang te houden, want ze wilden onmiddellijk in galop vertrekken.

Luitenant De Vos was een heel ander type, hij gaf de cursus "Kaartlezen". Op zijn paard gezeten met vooruitgestoken borst had hij een mooie allure, wat hem wegens zijn voornaam Abel de bijnaam bezorgde van "le bel Abel". Wij liepen niet erg hoog op met zijn intelligentie, maar er moet gezegd worden dat hij in oorlogsomstandigheden een uitstekende officier was. Gedurende de 18-daagse veldtocht voerde hij het bevel over een der fortten rond Luik. De oorlog in ons land was bijna voorbij als Luitenant De Vos nog altijd stand hield. Wanneer hij zich tenslotte toch moest overgeven betuigden de Duitsers hem alle eer en hij mocht zijn sabel behouden.

DE figuur van de Schoolbatterij was de legendarische Ajudant De Saeger. Vele jaren nadien bleef men er geamuseerd over spreken. Een strenge man die de reglementen van buiten kende en ze volgens de LETTER toepaste. Enige interpretatie volgens de geest van het reglement was voor hem heilichennis. Bij een ondervraging over het "Reglement van Inwendige Dienst" kon er geen sprake van zijn ook maar één woord te vervangen door een equivalent. Zoals het in het boekje stond (drukfouten inbegrepen), woord voor woord, gelijk in de catechismus.

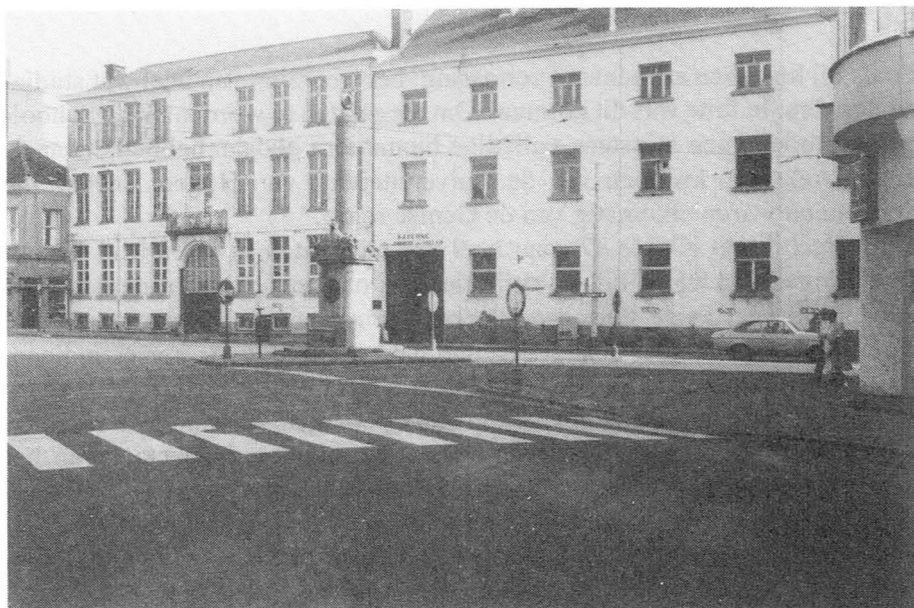
Verder was zijn taal sterk beïnvloed door een dialect van onbekende oorsprong dat sterk afweek van het Gents. Als hij sprak van "den dijnst voor toekomstige goonsdag" moest ge maar weten dat het ging over de dienst voor de volgende woensdag.

Voor de rest absoluut impermeabel voor ook maar enige vorm van humor, maar in de fond een brave man en een uitstekende onderofficier.

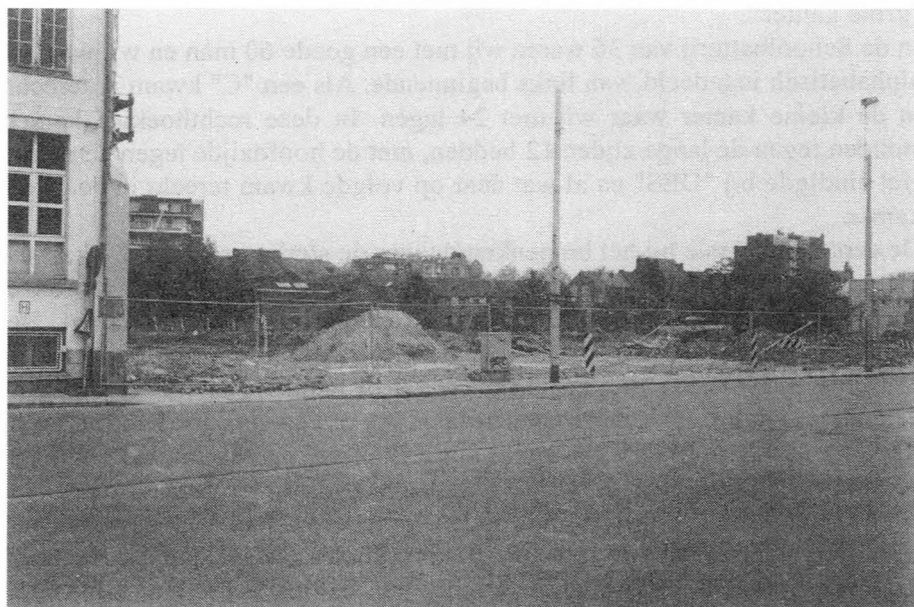
Verder hadden wij nog als instructeurs de Opperwachtmeesters De Vroe en Putman. De Vroe was de enige die een uitgesproken gevoel voor humor had. Dan hadden wij nog de 2 Wachtmeesters: Boterman en De Vos. (Arseen De Vos, niet te verwarren met de Luitenant Abel. Arseen De Vos was in die tijd keeper van Racing Gent.)

Achteraf bekeken toch wel een keurkorps onderofficieren, onderofficieren die - vergeten wij het niet - de ruggegraat van het leger vormen.

Ik zal nu verder het schema van Jurdan volgen.

September 1993.

Mei 1994.

De eerste dag in de kazerne

Zoals bij hem, een aangename verrassing: het weerzien van heel wat studiekameraden. In feite was dit normaal. Om toegelaten te worden tot de Schoolbatterij moest men minstens volledige humaniora gedaan hebben, maar de meeste rekruten kwamen van de Universiteit en van Hogere Technische Scholen en waren afkomstig van de Gentse regio.

Een verschil met Klasse 37 waar heel wat advocaten in zaten (die ten onrechte ingedeeld waren bij de Artillerie): Bij ons was er, als mijn geheugen mij niet te veel in de steek laat slechts één advocaat. De meesten waren ingenieurs, er waren ook nog wiskundigen, mineralogen, sterrekundigen, geologen, enz.

Ik meen te mogen zeggen dat 36 een sterk jaar was. Tal van deze rekruten waren later terug te vinden als universiteitsprofessor, inspecteur van het wiskunde-onderwijs, directeur van het Observatorium, enz.

Eerste kennismaking met wat gedurende een jaar onze slaapkamer zal zijn. Daarvoor moesten wij de trap bestijgen die afgebeeld staat op p. 304 van ons Nr. 6 van 1993. Deze trap leidde naar een op deze foto onzichtbare palier, vandaar was er links een trap naar de "kleine kamer" en rechts een naar de "grote kamer".

In de Schoolbatterij van 36 waren wij met een goede 60 man en wij werden alfabetisch ingedeeld, van links beginnende. Als een "C" kwam ik terecht in de kleine kamer waar wij met 24 lagen. In deze rechthoekige kamer stonden tegen de lange zijden 12 bedden, met de hoofdzijde tegen de muur. Het eindigde bij "DES" en al wat daar op volgde kwam terecht in de grote kamer.

De eerste impressie bij het binnenkomen was de sterke verfgeur. De kastjes die aan de muur hingen en die bestemd waren voor het opbergen van onze persoonlijke goederen, waren binnenin proper in het wit geschilderd. De eerste weken was het niet aan te raden daar voedsel in op te bergen, want na een korte tijd smaakte alles naar olieverb. Op de bedden een in twee geplooidde matras. Op het springveren stalen raam lag er een stuk zeep (neen, geen "Savon de toilette LUX", een genre marseillezeep) en een ronde kartonnen pot met confituur.

Dit geschenk van de legerleiding zouden wij iedere eerste dag van de maand op ons bed vinden. Wat de confituur betreft (juister gezegd "gelée"), moet ik toegeven dat men een zeer grote inventiviteit betoonde bij de etikettering. De ene maand was het "gelée de groseilles", de volgende "gelée d'abricots", ook al eens "gelée de prunes", maar degene die het verschil kon proeven tussen de diverse kwaliteiten moest toch wel een hele "straffe" zijn. De vage, uniforme zoete smaak wekte bij mij het vermoeden dat het allemaal uit dezelfde grote ketel kwam.

Refter

Op het eten was het predikaat "Haute cuisine" niet van toepassing. Op de patatten lagen gewoonlijk van die vieze lange grijze slingers die veel gelijkenis vertoonden met stofnetten. Een soort gecondenseerd schuim dat van alles geabsorbeerd had, misschien resten van de vorige dagen. Van Jurdan hebt u kunnen vernemen op welke vakkundige manier de bidons gekuist werden door rekruten die niet speciaal voor dit vak opgeleid waren en er ook weinig affiniteit voor betoonden.

De wachtmeester die aangesteld was voor het handhaven van de orde in de refter was een man die geweldig sterk door zijn neus sprak. Van deze particulariteit werd dankbaar gebruik gemaakt voor de ontspanning der troepen. Eens had er een van ons bij hem zijn beklag gedaan over de kwaliteit van de aangeboden worsten. Zo iets was voor die brave man heiligschennis, iets ondenkbaars, en zonder de klacht ook maar één ogenblik in overweging te willen nemen, zei hij met een stem die definitief een einde moest stellen aan alle verdere insinuaties: "Die societses zijn goed!".

Het gevolg was voorspelbaar: telkens als er worsten op tafel kwamen, en dat gebeurde vrij regelmatig, was er een plezanterik die zei: "Wachtmeester, die societses deugen niet." En telkens kwam de verontwaardigde repliek: "'t Er mankeert niets aan die societses, die societses zijn goed!" (Ik hoor het hem nog zeggen).

Eén lichtpunt: de woensdag kregen wij frieten (zonder grijze slingers), iedereen at twee maal zo veel als anders en kon dan in de manege bijna niet meer op zijn paard springen.

Inentingen

Waarschijnlijk altijd dezelfde tonelen. Enkele rekruten die onder tafel gaan en, zeer merkwaardig, dikwijls bonken van venten van wie men dat het minst zou verwachten.

Wij zijn 2 dagen "exempt de service", maar mogen ook 2 dagen niet buiten. In het begin de valse impressie: het valt geweldig mee. Maar naarmate de dag vordert wordt men verplicht deze visie te herzien. Pijnlijke en stijve rug en schouders en 's avonds kunnen wij onze armen niet meer opheffen. Aan- en uitdoen van tuniek moet gebeuren met de hulp van medeslacht-offers. Het ergste is de volgende morgen, maar dat verbetert geleidelijk en na 2 dagen is de ellende vergeten. Slechts enkelen zijn er werkelijk ziek van.

September 1993.

Mei 1994.

Eerste uitgangsdag

Werd voldoende beschreven door Jurdan.

Schrik om een gegradeerde niet te groeten heeft als gevolg dat alle douaniers met het grootste respect behandeld worden door de bleus.

Dienst en dagindeling

Reveil om 5u. in de zomer, 6u. in de winter.

Een verschil met Klasse 37: in de voormiddag was er voor ons geen instructie voorzien van de mitrailleurse. Dat gebeurde later een paar keren, maar dat was geen dagelijkse routine.

Wij waren ingedeeld in 3 groepen die om de beurt instructie kregen in Paardrijden in de manege. Oefeningen te voet en hanteren van de karabijn, Dienst aan de stukken (het woord "stuk" werd meer gebruikt dan het woord "kanon").

Dan was er nog 1 uur studie of theoretische les.

Jurdan heeft beschreven dat onze dagen goed gevuld waren en dat er niet veel tijd overbleef om niets te doen. Maar wij hebben het nog stukken lastiger gehad. Hoe kwam dat?

Het 1e Artillerie Regiment werd gesticht bij K.B. van 16 Februari 1836, bijgevolg was het in 1936 precies 100 jaar oud en dat moest vanzelfsprekend gevierd worden met o.m. een historische stoet die doorging op 4 October. De Schoolbatterij moest, vanzelfsprekend te paard, deelnemen aan deze stoet en wij kregen bijgevolg een geforceerde instructie paardrijden, want een paar maanden nadat wij binnengekomen waren moesten wij op een behoorlijke manier kunnen paardrijden om zonder ongelukken te kunnen meetrappelen. De jaren vóór ons kreeg men 1 of 2 maal per week "voltige", maar bij ons was dat iedere dag om 13.30u. (Een goede oefening om uw eten te doen teren).

Bovendien moesten wij deelnemen aan een turnfeest en er zijn dagen geweest dat wij 2 maal een uur turnen kregen, 1 uur 's morgens en 1 uur in de namiddag.

Lichamelijke Opvoeding

Al wat Jurdan daarover verteld heeft kan ik bevestigen. De instructeur was de "Maître d'armes" Niemegeers. Het was geen fijngevoelige natuur aan wie een overdreven hoffelijkheid kon verweten worden. Bevelen werden in het gunstigste geval geroepen (als hij "er goed IN was"), anders gebruld. Ik was een beetje gewapend tegen deze uitputtende oefeningen omdat ik nog in een turnkring geweest was, maar voor sommigen was dit echt verschrikkelijk. Er was bij ons een Ingenieur van Bruggen en Wegen die oud was voor zijn tijd, precies al een buikje begon te krijgen en waarschijnlijk nooit de minste lichaamsbeweging had genomen. In de manege was het voor de anderen een met amusement gevolgde vertoning wanneer hij trachtte bovenop zijn paard te geraken. In het gunstigste geval zag men ineens boven het zadel van het paard een hijgende, rode kop verschijnen met 2 uitpuilende ogen. Ge kunt u voorstellen wat die jongen ervan terecht bracht bij het turnen. Als wij een halfuur afgebeeld waren en het zweet ons van het lijf liep, riep onze instructeur: "Ge meent nu zeker dat ge iets gedaan hebt? Wel, ge zijt mis, het is NU dat wij gaan beginnen."

Theoretische Cursussen

Jurdan zal wel niet de enige geweest zijn, maar één van de velen, die 's namiddags gedurende deze cursussen in slaap vielen.

Wij waren op van 5u. 's morgens, hadden de voormiddag praktische instructie gekregen, hadden kort na het middagmaal voltige gedaan in de manege... en werden dan gedropt in het leslokaal dat ook dienst deed als studiezaal.

Het ergste was de cursus "Kaartlezen" die gegeven werd door Luitenant De Vos. Die had de gewoonte traag heen en weer te lopen terwijl hij zijn cursus monotoon en met een lijzige stem debiteerde. Het waren zéér sterke naturen die niet zaten te knikkebollen.

Iedere week de vrijdagnamiddag was er een schriftelijke ondervraging. Het resultaat ervan werd medegedeeld de zaterdagmiddag om 12u. als iedereen in uitgangskledij gereed stond om naar huis te gaan.

Het systeem dat toegepast werd bij deze ondervragingen verschilde duidelijk met dat dat beschreven werd door Jurdan.

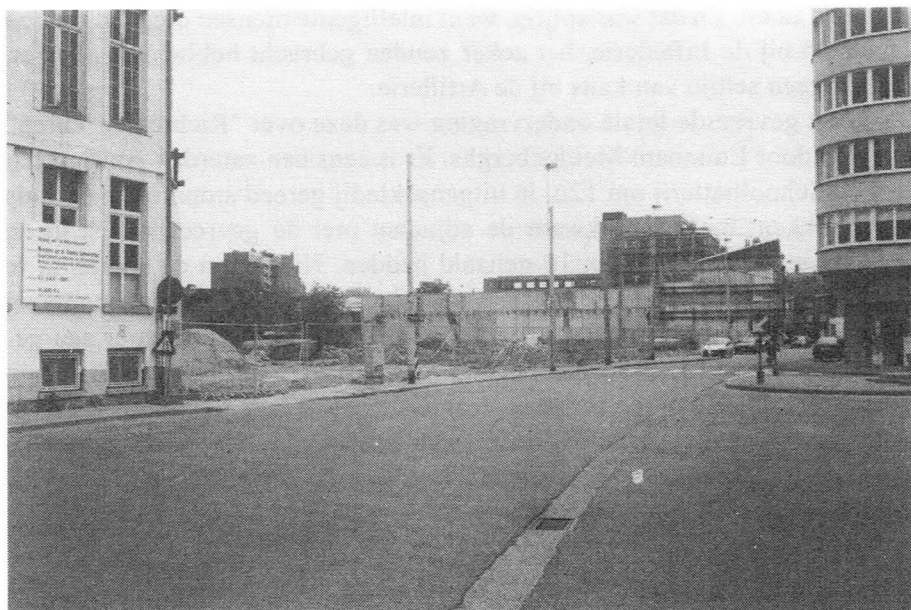
De punten werden gegeven op een totaal van 20. Voor dezen die 10 of meer hadden was er geen probleem, die mochten om 12u. naar huis. Wie 16 punten behaalde (niet gemakkelijk) kreeg er een nachtpermissie bij. Wie 18 behaalde, maar dat was zéér uitzonderlijk, het is maar een paar malen gebeurd, mocht reeds de vrijdag om 18u. vertrekken om de zondag met middernacht binnen te komen.

Maar wee diegenen die aan geen 10 geraakten. Voor iedere punt beneden de 10 kreeg men 1 dag "consigne". 2 op 20 betekende dus 8 dagen consigne. Maar beneden de 2 werd dat "kwartierarrest". 1 of 0 op 20 betekende respectievelijk 9 of 10 dagen kwartierarrest.

Toch een woordje uitleg over het verschil tussen "consigne" en "kwartierarrest". Met consigne mocht men de kazerne niet verlaten, maar men werd niet opgeroepen om corvees te doen. Wie kwartierarrest had mocht daarentegen, telkens de sonnerie "Kom de koeken halen!" weerklonk, zich in looppas naar de kazernekoer begeven waar hij dan belast werd met het uitvoeren van de een of andere corvee.

Het gebeurde ook dat hij niets moest doen en terug naar zijn kamer mocht gaan, het was dan een simpele "appèl". Maar telkens de liefelijke tonen van de "Koeken" klonken mocht hij zich terug gezwind naar de verzamelplaats begeven. Met een "officier van wacht" die slecht geslapen had, buikpijn had of ruzie gemaakt had met zijn vrouw, kon het gebeuren dat men het op een avond vele malen op een loopje mocht zetten.

Voor sommigen had dit systeem dramatische gevolgen. Zo was er bij ons een ethnoloog, een zeer intelligente jongen maar die volledig impermeabel was voor alles wat met wiskunde te maken had. Hoe die jongen ook zijn best deed, hij haalde telkens een cijfer gaande van 0 tot 2. In het beste geval kreeg hij dus 8 dagen kwartierarrest, maar aangezien er iedere week ondervraging was en er slechts 7 dagen in de week zijn, kwam de sukkelaar niet meer buiten. Aangezien hij niet in Gent woonde stelde dit serieuze problemen, denk maar aan het vuil wasgoed. Men heeft tenslotte ingezien dat het zo niet verder kon en men heeft hem als gewone soldaat overgeplaatst naar een batterij in Brasschaat. Ik geloof wel dat hij later Directeur geworden is van het Koloniaal Museum in Tervuren. Hij werd dus het slachtoffer van een dwaas

Onze moderne tijden. Hier stond eens de kazerne van het 1e Artillerie Regiment.
Sic transit gloria mundi.

stelsel waarin onvoldoende rekening gehouden werd met de voorafgaandelijke vorming van de rekruten.

Men had daar blijkbaar geen lessen uitgetrokken, want het schijnt dat in de klasse na ons (dus deze van Jurdan) een redelijk hoog percentage "niet-

technici" zaten. En dat was spijtig, want intelligente mensen die, had men ze ingedeeld bij de Infanterie, het zeker zouden gebracht hebben tot officier, hadden geen schijn van kans bij de Artillerie.

De meest gevreesde fatale ondervraging was deze over "Richten en Vuren" gegeven door Luitenant Meulenberghs. Er is eens een zaterdag geweest dat heel de Schoolbatterij om 12u. in uitgangskledij gereed stond om naar huis te vertrekken, maar toen kwam de adjudant met de gevreesde lijst in de handen van dezen die geen 10 gehaald hadden. Hij begon de namen af te roepen en iedereen sloeg de schrik om het hart, want hij was gewoon bezig met de alfabetische appèllijst af te lezen. De eerste 10 mochten er aan geloven, dan kwam 13, 14, 15, etc. Ik had geluk, ik was Nr. 11 (de laatste C) en 12 was mijn buurman (de eerste D) Jean Dauby, een ingenieur van burgerlijke bouwwerken, zoon van de Prefect van het Lyceum. Van heel de batterij zijn er nog 3 anderen aan ontsnapt. Wij mochten die dag slechts met 5 buiten. Gelukkiglijk is dit een record gebleven.

Paardrijden

Wat de verzorging van de paarden betreft hebben wij dit slechts één enkele maal moeten doen, kwestie van te weten hoe dat gaat. Daar had onze Kommandant voor gezorgd. Was het misschien als compensatie voor het feit dat wij wegens het komend eeuwfeest extra zwaar belast waren? Ik weet het niet.

De Schoolbatterij had trouwens zelf geen paarden, wij gebruikten de paarden van de gewone batterijen. Wij waren met 2 om één paard te delen. Mijn paard was "Fanny", een intelligente merrie van de 2e Batterij. Van zodra zij mij zag kwam ze haar kop tegen mijn rechterzijde strelen omdat ze wist dat er in de zak van mijn tuniek klontjes suiker zaten en dat ze dan gewoonlijk niet lang moest vleien om daarvan te profiteren. Die gewoonte om steeds suiker in mijn zak te hebben heeft mij wel eens parten gespeeld, zoals die keer dat wij onverwachts in een hevige stortbui terechtkwamen en mijn suiker getransformeerd werd in siroop en de volgende dag mijn zak stijf toegeplakt was.

Aan die manege blijven vanzelfsprekend onuitwisbare herinneringen verbonden. Vooral aan de beginperiode wanneer wij nog onvoldoende controle hadden over ons paard. Het gebeurde wel eens dat, terwijl op stap rond de manege gereden werd, een paard voor een onbekende reden (de gevreesde stem van de luitenant, het zien van een zweepje, buikpijn?) in volle galop voorbij de anderen stooft. Op de tijd dat de anderen één toer van de manege gedaan hadden waren ze al 5 keren voorbijgestoken door de dolle ruiter die maar aan iets dacht: zo hard mogelijk met zijn benen knijpen om niet van

zijn paard te donderen. Heel die scene speelde zich dan af onder het sarcastisch commentaar van de adjudant: "Allez, nog een toerke bij, kan het niet vlugger, ge moet u niet generen, vooral uw paard niet inhouden, laat het maar gaan." Dergelijke scènes speelden zich vooral af de maandagmorgen. De paarden hadden heel de zondag op stal gestaan, hadden normaal eten gekregen en waren steeds bereid om aan hun opgespaarde energie de vrije teugel te laten.

Dat rijden in de manege had, wegens de wrijving over het zadel, voor velen pijnlijke gevolgen. Ikzelf had daar weinig last van omdat ik goede raad gekregen had van iemand die het al meegemaakt had en daar nuttige lessen had uitgetrokken. Bij het leger moesten wij van die lange onderbroeken dragen en zo'n onderbroek heeft natuurlijk een naad. Het was de wrijving van die naad over een tere, nog niet verharde huid die irritaties en kwetsuren veroorzaakte. Ik volgde een goede raad en deed die onderbroek binnenste-buiten aan, iets wat mij veel ongemak heeft bespaard.

Trouwens, na de manege was het volgende programmapunt: het overvloedig afspoelen van ons achterste met koud water. Dat was een goede maatregel maar niet voldoende voor dezen die reeds "open lagen". Een vervelende historie want die kwetsuren hadden de tijd niet om te genezen, de volgende dag was het immers terug manege. Die sukkelaars werden dan behandeld met een middel dat perfect werkt bij lichte brandwonden: de gevoelige plaats werd bestreken met een waterige oplossing van picrinezuur, een stof die de huid sterk geel kleurt. Wanneer de slachtoffers slechts van achteren bekeken werden zou men de indruk kunnen krijgen hebben dat het Chinese artilleurs waren. Maar gelukkiglijk was er niemand die dit zag, althans niet in normale omstandigheden.

Wanneer ik de belevenissen van Jurdan lees, dan stel ik vast dat bepaalde scènes steeds terugkeren. Zoals bvb. het springen. Niet alle paarden waren even enthousiast om dit te doen. Ik had geluk, mijn "Fanny" had daar geen enkele moeite mee, integendeel, ze scheen er zelf plezier in te vinden en van zodra zij de hindernis in het oog kreeg vertrok zij in volle galop, ik moest haar niet eens de sporen geven. Bovendien had zij een soepele gestrekte sprong. Het gebeurde al eens dat een van de officieren van de Schoolbatterij ziek was of met verlof. Die werd in onze tijd dan vervangen door Luitenant O'Sheridan van de 1e Batterij. Toen ik sprong riep hij: "Bravo, Collumbien." Dat werd natuurlijk graag meegenomen, maar ik zat daar voor niets tussen, hij had mijn paard moeten feliciteren.

Ik heb een grappig incident meegemaakt dat veel gelijkenissen vertoont met dat dat Jurdan overkwam. Het gebeurde al eens dat een paard voor de een of

Het is sinds lang niet meer wat er op staat, maar welke artilleur van het 1A kende het huis SAM niet?

Men kwam er terecht voor een betere kwaliteit sporen, politiemutsen, kepi's, centeirons, botten, etc. Zilveren en gouden sterren, Engelse zeep voor het onderhoud van het lederen tuig, de verboden, maar veel gebruikte "célibatair-knopen".

gingen om hem tot betere inzichten te brengen.

Nu was het hek van de dam bij de Adjudant. Aan mijn tekortkomingen als ruiter werd door hem niet meer getwijfeld en hij verkondigde dit met luide stem aan de gemeenschap. Het paard werd bij de teugel voorbij de plek geleid, ik moest er afkomen en hij zou mij nu eens tonen hoe men een paard berijdt. Alles ging goed tot wanneer "Zot" aan de bewuste plek kwam en pal bleef staan. Hoe de Adjudant ook de sporen gaf, er was niets aan te doen. Het komt mij onwaarschijnlijk voor dat er in de manege ooit krachtiger vloeken zullen weerklonken hebben dan toen. Toch een onpartijdig beest, die "Zot", dat vond ik buitengewoon sympathiek van hem. Ik ben er met veel moeite in geslaagd een stalen gezicht te bewaren, maar ik vraag mij nog altijd af wat er zou gebeurd zijn had ik de homerische lach die in mij opwelde niet kunnen bedwingen.

andere reden "exempt de service" was en dan moesten wij vanzelfsprekend een ander paard berijden waarmee wij niet vertrouwd waren. Op zekere dag was mijn "Fanny" vrij van dienst en ik kreeg "Zot" als vervanging. Het is pas later dat ik begrepen heb waarom hij die naam kreeg.

Ik reed op "Zot" in de manege en ineens bleef hij pal staan. Er was geen beweging meer in te krijgen, sporen geven of niet. "Zot" vertikte het nog één stap verder te zetten. Wat was er gebeurd? In de manege zaten kleine venstertjes en bij een felle zon werden er lichtplekjes op het zand getekend. Het was vóór een dergelijk lichtplekje dat "Zot" besloot geen poot meer te verzetten. Mijn kwaliteiten als ruiter werden door de Adjudant onmiddellijk en openbaar in twijfel getrokken. Hij nam het paard bij de teugel, leidde het rond de plek en ik was opnieuw vertrokken. Alles ging goed tot wanneer, aan dezelfde plek gekomen, "Zot" niet af te brengen was van zijn "idée fixe" dat dit een onoverkomelijke hindernis was, en dit niettegenstaande al mijn po-

Een andere keer had ik minder geluk. Er zijn zo van die dagen dat alles voor een mysterieuze, niet te achterhalen reden verkeerd loopt. Om te beginnen was de Adjudant al niet in een overdreven goed humeur. Wij reden in een ronde in de manege. Nu zijn er een hele serie bevelen om in een bepaalde formatie te gaan rijden of te gaan staan. Zo was er een om per twee te gaan staan. Ik heb de juiste formulering vergeten, maar er kwam iets in van "ruiters per twee", maar er was ook een ander bevel dat daarmee kon verward worden, maar een heel ander effect had. De Adjudant gaf het bevel en er ontstond een grote chaos. Ik denk dat ik de enige was die het bevel correct uitvoerde en hoe ongelooflijk het ook klinkt, al de anderen deden het verkeerd.

De bloeddruk van de Adjudant steeg naar een onrustwekkend peil. Opnieuw! Hij gaf het bevel. Niet te geloven, een nooit geziene chaos, heel die manege stond vol met paarden die allemaal in een andere richting stonden, maar geen twee stonden naast elkaar. Men zou het met opzet willen doen, het zou nooit lukken. Zeer merkwaardig: ik was terug de enige die het bevel correct uitgevoerd had en keek geamuseerd toe hoe al die anderen het verkeerd gedaan hadden.

De Adjudant met een van woede stokkende stem: "Nog éénmaal, en die het nu nog durft verkeerd doen zal er zich van beloven."

En toen ben ik het slachtoffer geworden van het speciaal gevoel voor humor van mijn onderbewuste: iedereen voerde het maneuver correct uit, ik was de enige die het verkeerd deed. Van onze brave kommandant ben ik er van af gekomen met 2 dagen "consigne".

Jurdan heeft ook nog verteld over onze manoeuvres op het Oefenplein op Gentbrugge en het paardrijden in groep. Het is juist dat de paarden daar van hielden en elkaar ophitsten. Zo heb ik het nog meegemaakt dat ze daar zo in opgingen dat ze allemaal overgingen in "charge", een nog snellere gang dan de galop en de meest exalterende ervaring voor een ruiter.

De Kampen

Iedere artilleur van het 1A heeft natuurlijk de kampen van Brasschaat, Elsenborn en Beverloo meegemaakt.

Het eerste kamp dat wij deden was Brasschaat. Dat situeerde zich in Januari-Februari en velen zullen herinneringen eraan associëren met koude, sneeuw en vriesweer. Het was ook de eerste keer dat wij met onze kanonnen gingen schieten en iedereen had een beetje schrik van het geluid dat zo'n ding ging maken. Wij waren wel verwittigd dat wij bij het afgaan van het schot onze mond moesten openhouden om een min of meer evenwichtige druk op het trommelvlies te bekomen. De eerste keer was toch wel een belevenis, want

Een stukje van de Schoolbatterij in Brasschaat (1-2-36). Bermerk onze "tenteilimpermeabels".

het is een geluid dat kan meetellen. Maar men geraakt aan alles gewoon en enkele jaren later gedurende de oorlog, maakte dit geen grote indruk meer op ons.

Op de weg die naar Polygoon leidde waren er heel wat cafétjes. Toen wij in Brasschaat aankwamen stonden al de "serveuses" op straat vriendelijk naar ons te wuiven alsof ze blij waren oude vrienden eindelijk terug te zien.

Als ik het woord "Elsenborn" hoor dan denk ik nog altijd aan koude, regen, klamme vochtigheid. 's Avonds deden wij onze natte kleren uit en wanneer wij ze de volgende morgen weer aandeden waren ze nog altijd even nat. Wij zijn daar een week geweest en heel die week hebben wij daar nat rondgelopen. Op het einde van de week mochten wij naar de badinrichting van het kamp. Het waren wel van die oude gegalvaniseerde badkuipen, maar het water was toch warm en het bad dat ik daar op het einde van de week genomen heb is tot hiertoe nog altijd het zaligste van heel mijn leven.

Nu moet ik zeggen dat ik later bij rappels ook nog in Elsenborn geweest ben met zomers weer en dan was het er best gezellig.

Beverloo was een zomerkamp en daar gebeurden de grote manoeuvres met de Infanterie. Wat mij opviel in Leopoldsburg was het groot aantal verboden cafés. Al de huizen verboden voor militairen werden regelmatig vermeld op de dagorde.

Typisch voor Beverloo waren de "toiletten", een mooi woord voor wat het in feite was. De gemakken (système français) stonden in vakken in de vorm van sectoren van een circel. Er was een volle, ijzeren omheining rondom het

geheel met hier en daar een opening om te kunnen binnen en buitengaan. Wanneer men dit heiligdom betrad begon men zijn wandeling in circelvorm tot wanneer men een vakje tegenkwam dat toevallig niet bezet was. Geen probleem om dat te zien want alles gebeurde er open en bloot. (Où il y a de la gêne, il n'y a pas de plaisir). Deze constructie werd bestempeld met de toepasselijke naam "Carrousel".

Zoals Jurdan het goed beschreven heeft was het laden van de batterijen op de trein een hele belevenis die meestal niet verliep zonder incidenten. De loopbrug van de kaai naar de wagon was iets dat sommige paarden een heilige schrik bezorgde. Dan moesten er allerlei trucjes gebruikt worden om de weerbarstigen te overtuigen toch maar in die wagon te willen stappen: strelen, een klontje suiker voor houden, een zak over het hoofd steken, met 4 man er met alle macht tegen duwen. Zo heb ik het eens meegemaakt dat een paard halsstarrig bleef weigeren ook maar één voet vooruit te zetten. Maar dan kwam er een van die oude, doorwinterde onderofficieren die dat al meer dan eens meegemaakt had. Hij lapte er een vlok uit die 1 Km. ver te horen was en gaf het paard terwijl een ferme schop tegen zijn kont. Met één sprong zat het in de wagon. Waaruit blijkt dat kordate methodes niet altijd de slechtste zijn.

Het Leven in de Kamers

's Avonds moesten wij binnen zijn om 22u. Om 22.30u. weerklonk de sonnerie "Lichten uit". Dat moesten wij trouwens zelf niet doen, in de "corps de garde" werd de sleutel uitgetrokken en wij zaten in het donker tot de volgende dag.

De "Kleine Kamer" waar ik lag gaf uit op de Schelde. Daar waren enkele kleine ruitjes gebroken, maar ik heb die nooit weten vervangen. Geen bezwaar in de zomer, maar in de winter konden dezen wier bedden in de nabijheid stonden, zich best goed onderdekken.

Denk nu niet dat om halfelf alles ineens rustig werd. De animatie begon al om 22u. en ging meestal verder na het doven der lichten, want welke soldaat had nu geen pilelamp bij?

Klassiek waren de gevechten tussen de 2 kamers en wat dat dat betrof waren wij natuurlijk in de numerieke minderheid. Een stunt bestond er in een kleine groep te vormen, de andere kamer binnen te vallen en in een minimum van tijd zo veel mogelijk bedden om te keren. Dit moest natuurlijk vlug gebeuren want de reactie van de aangevallenen liet niet op zich wachten en op dat gebied bestond er een echte solidariteit. Het gebeurde vaak dat de titularissen van de bedden in kwestie er al in lagen of op zaten (stoelen bestonden er niet). De slachtoffers waren altijd dezelfde: dezen wiens bed

het dichtst bij de deur stond. Het gebeurde natuurlijk ook dat een van de "raiders" omsingeld en gevangen genomen werd. Die mocht er zich aan verwachten slechts vrijgelaten te worden nadat hij de klassieke straf ondergaan had.

Er werden ook echte invallen gedaan om te trachten een gijzelaar mee te nemen naar de andere kamer, maar dit was toch wel min of meer een éénrichtingsverkeer, want onze kleine kamer was er wegens haar numerieke minderheid minder toe geneigd om tot de aanval over te gaan.

Er werden ook homerische gevechten uitgevochten tussen de 2 kamers op de palier. Zo werd er eens een van de onzen meegesleurd door een groepje van de "grote kamer". Zij hadden hem vast bij zijn armen, wij bij zijn benen. Ze waren er in geslaagd hem mee te sleuren tot op de fameuze palier (net niet zichtbaar op de foto van Jurdan), maar daàr versterkte onze verwoede weerstand en een tijdje bleef het gevecht onbeslist. (Denkt gij terwijl ook eens aan het slachtoffer?) Op een gegeven moment gaven onze tegenstanders een krachtige ruk en wij stonden daar met de pyjamabroek van onze kameraad in de handen en de anderen waren vertrokken met de rest. Enkele minuten later herkeeg hij zijn vrijheid, maar heel zijn achterwerk was zwartgemaakt met schoenblik.

Aan een nachtpermissie waren voor- en nadelen verbonden. Enerzijds mocht men natuurlijk tot middernacht wegblijven, maar anderzijds was het niet uitgesloten dat de "vrienden" voor een verrassing gezorgd hadden. De meest onschuldige grap was het samenplooiën van de lakens zodat ge te vergeefs trachtte in uw bed te stappen. Alles gebeurde bij het licht van een pilelamp. Een klassieke valstrik bestond er in een gamelle vol met water zó op te stellen dat men bij het binnenkomen heel de inhoud over zijn nek kreeg, in de hoop dat de wachtmeester van week niet op het onverwachts zou binnenkomen. (Of misschien wel?) Een zeer sonoor gevloek kon gehoord worden wanneer de permissionair zijn pyjamabroek wilde aantrekken en tot de bevinding kwam dat men de pijpen ervan had toegenaaid. Dit gevloek nam reusachtige proporties aan wanneer hij om 5u. 's morgens, als de tijd zeer afgemeten was, constateerde dat men de pijpen van de broek van zijn oefenkledij, die toen moest worden aangedaan, dichtgenaaid had.

Dat er plezier in de kamers gemaakt werd is een feit en dat het gebabbel over de gebeurtenissen van de dag en het vertellen van moppen vaak uitliep tot middernacht was niet ongewoon.

Om 5u. 's morgens opstaan, gedurende de dag afgebeeld worden en hoogstens 5 à 6 uurtjes slapen. Resultaat: toen ik de zaterdagmiddag thuiskwam, plofte ik na het eten als een blok neer in de eerste de beste zetel en sliep tot 's avonds.

Examens voor Kandidaat Reserve-Officier

Na 6 maanden gingen de theoretische en praktische examens door voor kandidaat reserve-officier. Het systeem was vrij simpel: de 20 eerst geklasseerden werden kandidaat reserve-officier, de anderen bleven kandidaat reserve-onderofficier.

Bij een dergelijk systeem speelde het geluk een zekere rol: maakte men deel uit van een sterk jaar (dat was het geval met Klasse 36) dan bleven er heel wat elementen die al de kwaliteiten bezaten om reserve-officier te worden, onderofficier. Behoorde men tot een zwak jaar, dan lagen de kansen veel groter natuurlijk. Het heeft dus geen zin het al of niet te slagen te beschouwen als een intelligentietest.

Ik was bij de 20 eerst geklasseerden. De Primus van onze promotie was Adriën Van den Driessche, waarschijnlijk de intelligentste en de rijpste onder ons. Hij was een mineraloog en assistent aan de Universiteit. Een briljante en sympathieke jongen.

In zo een bende van 60-70 man kan het niet missen of er ontstaan sympathieën en antipathieën. Met de enen werd vriendschap gesloten, met de anderen was de omgang eerder stroef en afstandelijk of gewoon onverschillig. Maar met Adriën Van den Driessche kwam iedereen overeen. Deze populaire figuur werd trouwens door iedereen "den Dries" genoemd. Hij is de enige van onze promotie die zou sneuvelen. Op 27 mei 1940 bij de gevechten aan het Afleidingskanaal te Ursel werd hij in volle borst getroffen door een reeks mitrailleurkogels.

Na 6 maanden gebeurde er dus een splitsing, althans wat het werk betrof. Wij bleven samen in onze kamers, maar de onderofficieren werden ingedeeld in de gewone batterijen waar ze het werk te doen kregen van de beroepsonderofficieren.

De Kandidaat Reserve-Officieren, in militaire taal de "Cee-ès-lèrs" genoemd (vervorming van de afkorting C.S.L.R. = Candidat Sous-lieutenant de Réserve) werden enkel administratief ingedeeld in de batterijen (de mijne was de 5e), maar kregen verder instructie op de staf (état-major) van de Groep.

Een groep werd gekommandeerd door een Majoor die omringd was van een staf officieren die verschillende functies uitoefenden: de Adjunct van de Majoor, de Kommandant van de Staf, de officieren die instonden voor de oriëntatie, de transmissies, de ravitaillering, de verbinding met de infanterie en de waarneming, de mitrailleurploeg, de dokter, de dierenarts en de aalmoezener.

Ik werd bedacht met de functie van Adjunct van de Majoor, of juister gezegd "Adjoint", want in die tijd, alhoewel in de batterijen alles in het Vlaams gebeurde, was op de Staf nog alles in het Frans.

Het was een interessante periode omdat toen juist de "Bureau de Calcul" ingevoerd werd waarbij alle berekeningen voor het schieten van de batterijen centraal berekend werden op de staf. Hoe interessant ook, het zou te ver leiden daar over uit te wijden.

Mijn baas was Majoor Baekelandt die het jaar voordien nog Kommandant was van de Schoolbatterij, maar na zijn benoeming tot Majoor, het bevel gekregen had over de 2e Groep. Het was een uitstekende artilleur, een strenge maar correcte man waaraan ik de beste herinneringen bewaar.

Soldij

De oude miliciens zullen wel met verbazing opgekeken hebben toen ze, vele jaren geleden, in de media kennis konden nemen van het feit dat er een hevig protest gerezen was omdat de miliciens "maar" 100 fr. per dag kregen. Wij kregen 30 centiemmen per dag. Twee maal in de maand moesten wij naar de bureau van de Kommandant komen om onze soldij in ontvangst te nemen: 4,50 fr. Was het een maand van 31 dagen, dan kregen wij voor de 2e helft 4,80 fr. Als ge dus naar de kantine ging moest ge er niet aan denken om een paar kameraden met een pint te tracteren of de helft van uw maandloon was er aan.

Ik herinner mij niet dat daar ooit tegen geprotesteerd werd of dat er in de kranten artikels verschenen om de verdediging op te nemen van die arme sukkelaars die wij waren. Dat werd als normaal beschouwd, ge moest iets over hebben om uw land te mogen dienen, zij het dan ook dat dit voor sommigen zéér tegen hun goesting was.

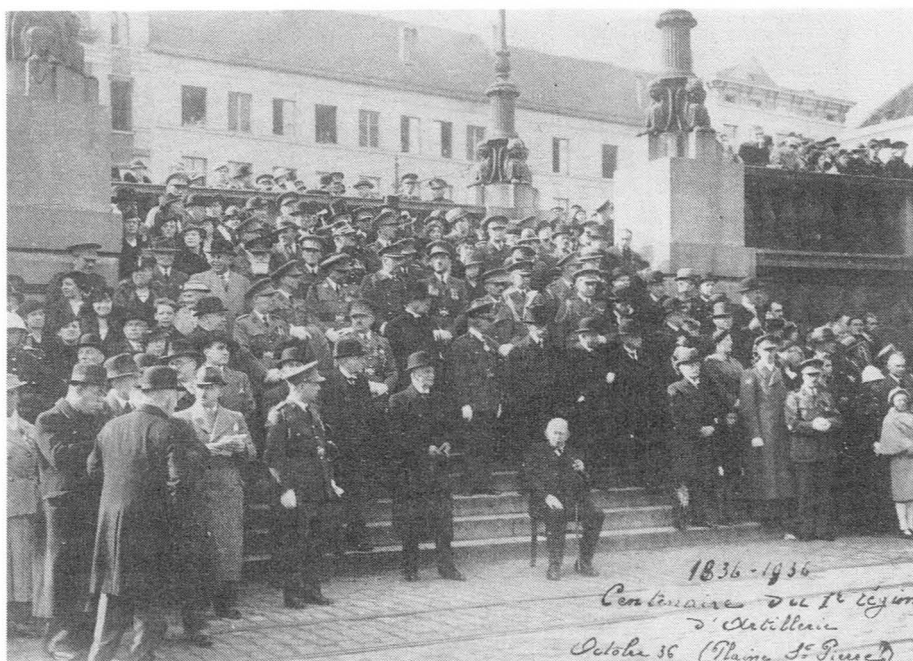
Maar... na 2 maanden werden wij brigadier en dan werd onze soldij ineens verdubbeld: 60 centiemmen per dag. Na 6 maanden, toen wij wachtmeester werden, kon het niet meer op: wij kregen 2 fr. per dag! Voor zover ik weet is er geen enkele van ons daarmee in zijn ongeluk gelopen.

Historische Stoet

Het 100-jarig bestaan van het 1e Artillerie Regiment werd luisterrijk gevierd. Het klapstuk was de historische stoet "De Artillerie doorheen de Geschiedenis van België".

Daar was enorm veel studie en voorbereidend werk aan voorafgegaan. Onder de leiding van Majoor Beernaerts (die het later nog tot Generaal zou brengen) en bijgestaan door de Adjudanten Kaanen en Struye, werd er een historisch juiste reconstructie gemaakt van de oude schiet- en werptuigen.

De stoet was ingedeeld in 7 tijdperken, met niet alleen wapens uit die tijd, ook de soldaten waren in de klederdracht van toen.

De autoriteiten schouwen het défilé op het St.-Pietersplein (3 October 1936).
Foto: verzameling André Verbeke.

I. Tijdperk der Gemeenten.

Daarin reden Filips Van Artevelde met zijn gevolg en artillerie: Onager, stenen werpende catapult, kanon van het type Crecy, Rabauwkijn, Donderbus, Vogheleer.

II. Bourgondisch Tijdperk.

Filips de Goede en Isabella van Portugal.
Karel de Stoute en Margareta van York.
(Couleuvrine, bombarde, Dulle Griet, Crapaudeau)

III. Spaans Tijdperk.

Aartshertogen Albert en Isabella.
(Spaans kanon, Caisson, Mortier)

IV. Brabantse Omwenteling.

De Dragonders van Tongerlo.

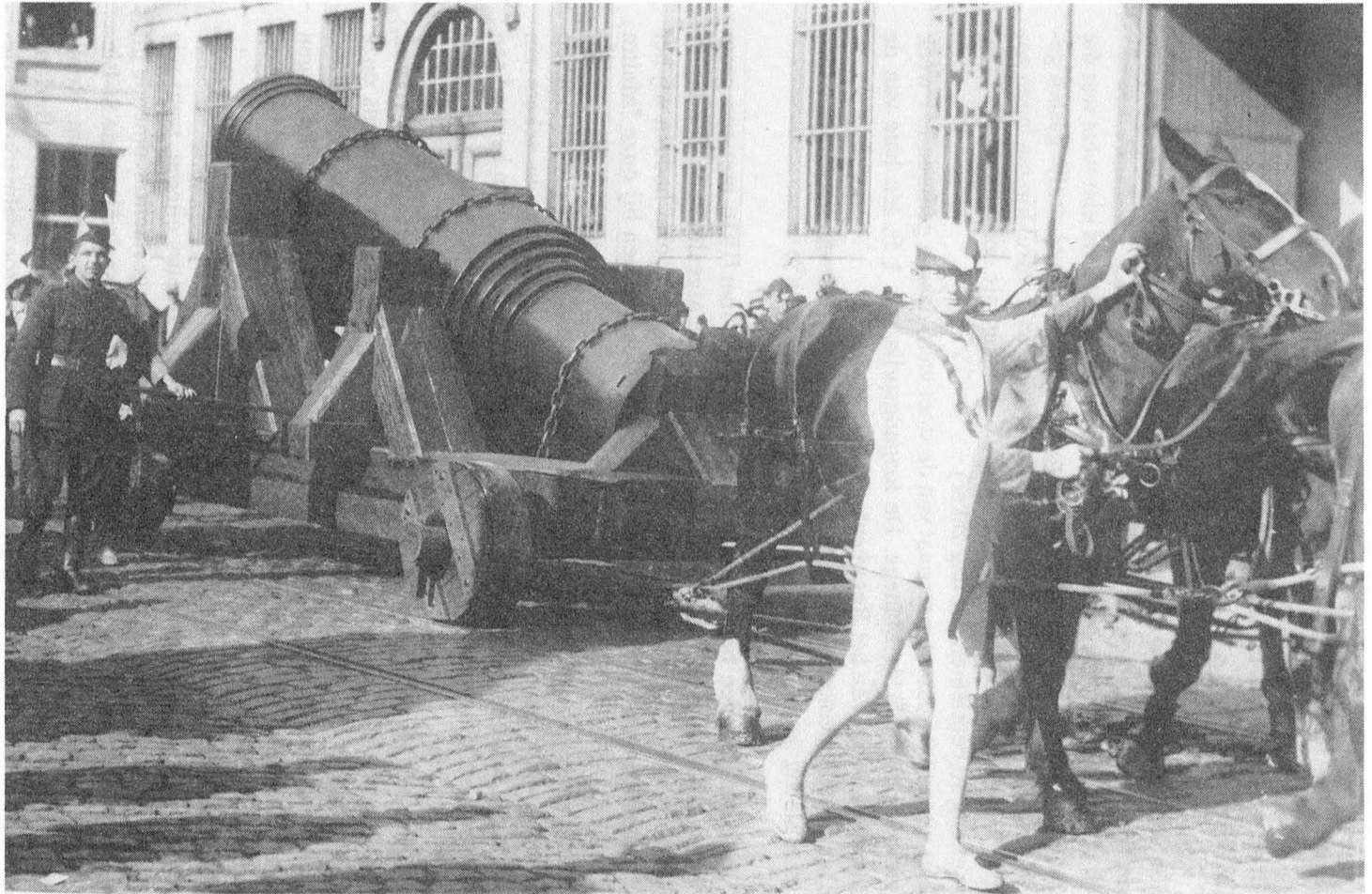
V. 1912. Batterij in vóóroorlogse kledij.

VI. Groep 1914-1918.

Een wagen met loopgravengeschut en een stuk in het bos van Houthulst.

De Historische Stoet (4 Oct. 1936). De Dragonders van Tongerloo verlaten de kazerne.
X Adriën Van den Driessche XX De auteur

De Historische Stoet (4 October 1936). Bourgondische Tijdperk. Reconstructie van Dulle Griet.

VII. Huidige periode.

Kanon 75 - Houwitser 105 - Houwitser 155 - Antitankkanon C.47

In de stoet ging ook Louis Dereyt, de oudste onderofficier van het 1A (sedert 1876).

De Schoolbatterij reed in groep van de Brabantse Omwenteling, verkleed als de Dragonders van Tongerlo.

Ik moet tot mijn grote schande bekennen dat ik nog steeds niet weet wat die fameuze ruiters uitgestoken hebben, maar het moeten wel straffe gasten geweest zijn, want in de "Dikke van Dale" komen wij uitdrukkingen tegen zoals "Vloeken als een Dragonder" en "Zo dronken als een Dragonder" (Ja, met ons 30 centiemmen per dag zeker).

Het uiterst interessant materiaal van de stoet werd daarna gedurende 1 week tentoongesteld in de Manege. De toegangsprijs was 1 fr. ten bate van de sociale werken van het Regiment.

Dan heeft het enkele jaren gestaan in een van de zalen van het Gravensteen en is spijtig genoeg geluidloos verdwenen. (Stoofhout?)

De feestelijkheden begonnen op Zaterdag 3 October 1936 met een grote wapenschouwing op het St-Pietersplein en werden afgesloten op Zondag 11 October met een groot ruitersfeest in het Feestpaleis. Vooraf hadden wij het resultaat mogen tonen van onze talrijke zweetoefeningen bij onze "Maitre d'armes".

Maar, zoals gezegd, het klapstuk was de historische stoet die uitging op Zondag 4 October. Het was een lang parcours en dat was in zekere zin normaal, want na het onvoorstelbaar veel werk en de vele uren besteed aan de voorbereidingen wilde men toch aan zo veel mogelijk mensen het resultaat laten zien.

Alles moest perfect geregeld zijn en vele oefeningen gingen daaraan vooraf. Ook zo van die zaken waar men niet direct zou aan denken, zoals onze paukenslager die uren op de kazernekoer oefende om zijn paard vertrouwd te maken met het overdonderend geluid dat hij uit die vervaarlijke dingen wist te lokken. De eerste maal dat hij het probeerde sloeg zijn paard bijna op hol.

Wij hadden geluk met het weer, dat zat goed.

Het is wel wat lang, maar ik zal toch even het parcours citeren, want wie weet dag nog? En zo ligt het althans vast voor het nageslacht. Komende uit de kazerne reden wij langs de Brusselse straat, de Brusselse laan, de St-Lievensstraat, Lange Violettenstraat, Van Arteveldeplein, Brabantdam, Rondpunt, Vlaanderenstraat, Limburgstraat, St-Baafsplein, Botermarkt, Borluutstraat, Kammerstraat, Vrijdagmarkt, Lange Munt, Groenselmart, Veerle-

plein, Burgstraat, St-Elisabethplein, Begijnhofstraat, Noordstraat, Leiekaai (het deel gelegen rechtover de Waldamkaai), de Contributiestraat, Brugse Poortstraat, Hoogstraat, Poel, Drabstraat, Hooiaard, Koornmarkt, Veldstraat, Zonnestraat, Kouter, Schouwburgstraat, Nederkouter, Bagattenstraat, Walpoortstraat, Korte Dagsteeg, Brabantdam, Rond Punt, Vlaanderenstraat, Graaf van Vlaanderenplein, Frère Orbanlaan, Waelpuutstraat en zo terug de kazerne binnen.

Enkele nabeschouwingen

Welke herinneringen bewaar ik aan mijn legerdienst bij het 1A? Zeer positieve. Was alles perfect? Zeker niet, maar het ligt gelukkig in de menselijke natuur goede herinneringen langer vast te houden en slechtere te laten vervagen. Maar, zoals Jurdan het terecht heeft gezegd, het was allemaal veel draaglijker voor dezen die het filosofisch opnamen en trachtten er het beste van te maken.

Die legerdienst heeft velen deugd gedaan. De meesten onder ons hadden juist hun hogere studies beëindigd en daarin was niet zo veel plaats geweest voor sport en lichaamsoefeningen. Op dat gebied konden wij nu onze schade inhalen. (We moesten trouwens wel!)

Ook op moreel gebied was deze passage heilzaam. U weet hoe dat gaat met jonge mensen die pas hun diploma hebben behaald. Men lijdt dan nogal gemakkelijk aan zelfoverschatting, iets wat ook wel een beetje in de hand gewerkt werd door sommige professoren die tegen de laatste jaarsstudenten bezig zijn van: WIJ, ingenieurs, WIJ, dokters, WIJ, advocaten, enz. Het kon dus voor velen geen kwaad dat ze met hun 2 voeten op de grond gezet werden en nu maar eens moesten gehoorzamen aan personen die op verstandelijk gebied ver onder hen stonden. Trouwens, discipline kweekt zelfdiscipline en dat is een waardevolle kwaliteit. Verder werden er toch lessen in gepompt die in het latere leven van pas kwamen, althans voor personen die een leidende functie kregen. Zoals de eenvoudige regel: "Het volstaat niet een order te geven, u moet er ook over waken dat het uitgevoerd wordt." In de praktijk heb ik het meer dan eens meegemaakt dat men het eerste deed, maar het tweede vergat. Een andere les die u bijbleef (wanneer wij op verplaatsing waren): "Er in de eerste plaats voor zorgen dat al uw mannen en paarden op een behoorlijke manier ondergebracht zijn, pas daarna kunt ge aan u zelf beginnen denken."

Ook al wegens het feit dat de organisatie van het leger verre van perfect was en er dikwijls orders en opdrachten gegeven werden die normaal niet konden uitgevoerd worden, werd men débrouillard en leerde men zijn plan trekken met geïmproviseerde middelen. Het komt mij bijgevolg zeer waarschijnlijk

voor dat het "Système D" bij het leger uitgevonden werd.

Nu moet ik rechtuit toegeven dat wij in de Schoolbatterij toch wel geprivilegieerd waren. Wij kregen iets zinnigs te doen en het was een uitdaging om met een kanon een obus af te schieten die op de juiste plaats terechtkwam. Men moest natuurlijk bepalen wààr precies uw kanon stond en de coördinaten kennen van uw doel, maar bovendien moest men rekening houden met een hele boel factoren die een invloed uitoefenen op de kogelbaan: de temperatuur buiten en in de caisson, de windrichting en de windkracht die wisselden op de verschillende hoogten van de kogelbaan, de sleet die er op uw kanon zat, bepaalde karakteristieken van het lot poeder dat gebruikt werd, enz. Verder was er de juiste interpretatie van de waarnemingen. Volgens de plaats waar de waarnemer zich bevond vergde dit soms eerder gecompliceerde berekeningen waarbij de probaliteitsleer ingeschakeld werd. Bij dienstplichtigen in de gewone batterijen ontbrak die motivering en ik vrees dat veel van wat ze deden routine was waar ze de betekenis niet van begrepen. Voor hen zal de dienstplicht minder interessante aspecten vertoond hebben. En toch... als ge met sommigen van hen spreekt blijkt dat ook bij hen een zekere nostalgie bestaat naar die lang vervlogen legerdienst.

Tot slot betreur ik het, samen met vele anderen waarschijnlijk, dat men onze goede, oude Gentse kazerne waar voor zo velen, vele herinneringen aan verbonden zijn, volledig gesloopt heeft. Ik denk dat met een beetje verbeeldingskracht men er een nuttige bestemming had kunnen voor vinden.

Maar wie heeft nu nog verbeeldingskracht bij dezen die de beslissingen nemen?

Hugo COLLUMBIEN

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 59

Op 30 januari 1898 stelde Stadsarchivaris Victor Vander Haeghen in de rubriek "Boekbanden - Stadsarchief - XVIIe eeuw (1653)", in het Frans een fiche op over de

Boekband van het Register van de Brouwersnering

Dit register werd begonnen in 1453 volgens een hedendaagse inscriptie op f° 8 v°.

Men vindt er twee prachtige miniaturen die van deze periode dateren en die wij afzonderlijk zullen beschrijven.

Het boekdeel bevat lijsten van brouwers en documenten waarvan de oudsten teruggaan tot de XIVe eeuw. De laatste vermeldingen zijn van 1787.

Wij zullen ons hier slechts bezighouden met de band die gemaakt werd in 1653, wanneer aan dit boekdeel nieuwe bladen in perkament toegevoegd werden. De inscriptie in gouden letters op het plat wordt omkaderd door een dubbele vergulde lijn; ze geeft ons daarover verschillende inlichtingen.

DIT ES DEN BOVCK COMPETEERENDE DE VRYE NEERYNGHE VAN DE BRAUWERS BINNEN DER STEDE VAN GHENDT VERNIEVT (1) ENDE VERLYNGHT INT IAER 1653. ALS HEUVERSTEN

JO^r IAN VAN WYCHVYS, HEERE VAN WYCHVYS, WALBROVCK, ETC. MIDTSGADERS IAN STALINS EN ADRIAEN DE CLERCQ, F^s ADRIAENS, GHESWOORENEN, HVYSMEESTER IAN DE SMET MET DE GHEMEENE SVPOSTEN.

De boekband wordt gevormd door twee eiken planken overtrokken met bruin leder en aan de rug verenigd door uitstekende ribben. De sloten zijn gedeeltelijk verdwenen.

Elk plat is versierd met vier nagels die naar alle waarschijnlijkheid afkomstig zijn van de oorspronkelijke band uit de XVe eeuw.

Op het achterste plat heeft men de zeefmand, gezegd *stuikmand* en de brouwersvorken afgebeeld als zinnebeeld van de nering.

NOOT

1. Op het vignet, waar verschillende U de vorm moesten hebben van een V, moet men hier lezen VERNIEVT.

KAPELLEKE SCHREIBOOM

Op 21 oktober jl. was het precies 125 jaar geleden dat Kanunnik De Decker het Kapelleke Schreiboorn aankocht.

Een goede gelegenheid, dachten wij, om dit eeuwenoud gebouw eens terug in de schijnwerper te plaatsen.

*Bijna een kwarteeuw geleden wijdde Pierre Kluykens een artikel aan dit onderwerp (over welk Gents onderwerp heeft hij **niet** geschreven?).*

Het is dus met plezier en met de gebruikelijke vriendelijke toestemming van de familie Kluykens dat wij dit artikel herpubliceren.

Dezer dagen werd vernomen dat de Minister gevolg heeft gegeven aan het voorstel ertoe strekkend het gewezen godshuis Hebberecht, thans algemeen bekend als Schreiboorn of Kapelleken Schreiboorn in de Kortrijksepoortstraat, als monument te rangschikken, zodat alles laat veronderstellen en verhopend dat binnen afzienbare tijd, op voordracht van de Minister, zoals de wet het vereist, het Koninklijk Besluit zal verschijnen waarmede Schreiboorn de lange reeks geklasseerde merkwaardige gebouwen uit het Gentse zal komen aandikken.

Het nieuws zal met vreugde worden onthaald door hen die de sobere lijn en de gelukkige proporties van de XVIIIe eeuwse gevel van het gesticht, alsmede de stemmige kapel in zuivere Lodewijk XVI-stijl kennen en waarderen; voor mensen die er dagelijks voorbijrijden of voorbijrazen, nooit een blik overhadden voor het gebouw of nooit een voet hebben gezet in de heerlijke kruiskapel, zal het wel enigszins verwondering baren, dat men juist dit ensemble wil klasseren, als wanneer er nog zoveel andere monumenten en stadsgezichten te Gent vruchteloos en sedert ettelijke jaren wachten op de veiligheidsriem en levensverzekering die een officiële rangschikking als monument of site onbetwistbaar uitmaakt.

De geschiedenis zelve van Schreiboorn is, net als gebouw en kapel, weinig gekend van de Gentenaren en is ten andere, althans voor de vroegste periode, zo moeilijk te vangen als een aal bij zijn staart. Er kleeft aan het ontstaan en aan de eerste groei van het voormalige godshuis een zweem van legende, alsof het in die wordingsjaren allemaal een mooi sprookje ware geweest.

En zelfs vandaag de dag is dit sprookjesachtige niet volledig weggevaagd voor wie er 's zondags de halftienmis bijwoont. Het intieme kader, het goud dat er om het altaar flikkert, de tientallen snoezige kinderportretten aan de wand, het heerlijke beeld van O.L. Vrouw van de Schreiboorn hoog in zijn nis, de engelachtige stemmen van de nonnetjes, als zovele Soeur Sourire *ex tempore non suspecto*, die blij en zo ritmisch een Latijnse Gloria en Credo zingen, scheppen er een atmosfeer waarvan wij in geen andere kerk van het sta recht en ga zitten-regime nog mogen genieten.

Hier op drie meter van het stadsrumoer is de tijd blijven stille staan onder de vergulde letters die boven de poort prijken "Nood zoekt Troost", een leus die het oude bedehuis nu sedert meer dan zeven eeuwen is trouw gebleven.

700 lange en schone jaren liefdadigheid, barmhartigheid, verzorging, dat kan nogal tellen in het leven van een stad en van een gesticht. Hoevele ouderlingen, zieken, gebrekkigen, armen, bedevaarders, verschoppelingen werden er in al die eeuwen niet verzorgd, geheeld, getroost! De gebouwen, de muren brokkelden af, werden door nieuwe vervangen, de geest van de naastenliefde bleef onveranderd, ongerept zuiver.

Gent heeft in de Middeleeuwen talrijke hospiciën, gestichten, godshuizen geteld, waar de schoonste menselijke deugd, de liefdadigheid, bloeide: het Utenhovehospitaal, het Wittoxhospitaal, het godshuis van St. Aubertus, van St. Jacobs, van St. Anna, van Wenemaer, de begijnhoven. In die kroon van vrome en onbaatzuchtige offervaardigheid, is het Hebberechtsgodshuis een van de mooiste parels geweest.

Lang voordat er sprake was van een Europa van het hart hebben onze voorouders hier een Gent van het hart gecreëerd.

Sanderus die veel over onze gewesten heeft geschreven - te veel om wel en vooral juist te zijn -, schrijft de stichting van het godshuis toe aan Jan Hebberecht, een Gentse poorter die zijn nazaten in 1327 ten grave droegen: "Hospitale Hebberecht, sub autoritate et patrocinio abbatis Blandiniensis positum, suae foundationis auctorem Hebberecht nomine praeficit."

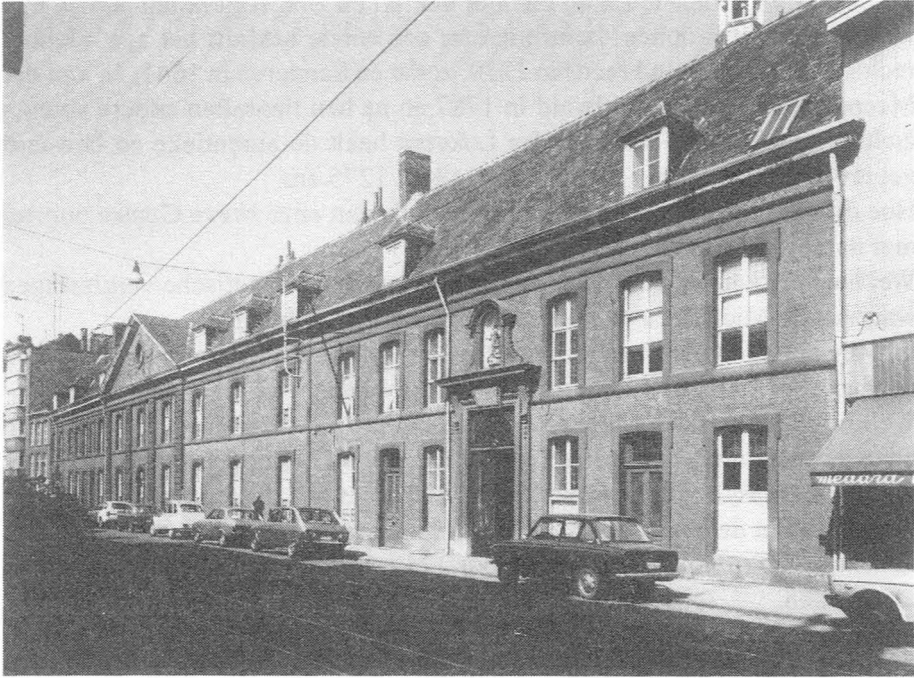
Men heeft de doorbrave Sanderus die gedurende eeuwen als "de" sommiteit inzake geschiedkunde en kennis van ons verleden doorging, nageschreven en gecopieerd en zo komt het dat midden in de XIXe eeuw, de even doorbrave schoolmeester-historicus J.J. Steyaert in zijn "volledige beschrijving van Gent" doodernstig mocht schrijven: "Het hospitaal door Jan Hebberecht, die in 1327 overleed, hier gesticht". Het is pas een eeuw geleden, in 1870 dat slag op slag, twee studies verschenen die de bewering van Sanderus in diens Flandria Illustrata een zo ferme deuk gaven, dat zij aan scherven op de vloer van de geschiedkundige kritiek vloog.

Enerzijds August Van Lokeren, de man die alle archieven en documenten van de voormalige St. Pietersabdij uitpluisde: in een bijdrage in het *Messenger des Sciences historiques* maakte hij inderdaad korte metten met Sanderus' gezegde, door o.a. aan te tonen dat in de talloze documenten van de abdij geen enkel stuk voorkwam dat rechtstreeks of onrechtstreeks op de stichting van een godshuis door Jan Hebberecht wees, dat gemeld godshuis reeds in 1239, dus een eeuw vóór Hebberechts dood bestond en dat het ten andere nooit in de lijn van de abdijspolitiek gelegen had om het even welke stichting op haar grondgebied te dulden voor dewelke een leek of iemand die niet tot de abdij behoorde de pluim op zijn hoed had mogen steken.

Moest de argumentatie van de ernstige en onpartijdige Van Lokeren bij een of andere Gentenaar nog enige twijfel hebben laten bestaan, dan moest deze zeker verdwijnen na het lezen van de bijdrage van Frans De Potter "Hebberechts-Godshuis gewoonlijk Schreiboorn genaamd", hetzelfde jaar verschenen in de *Bulletins de l'Academie royale de Belgique* en enkele weken later afzonderlijk uitgegeven.

De Potter is een geëngageerd schrijver, zoals de meeste mensen die in de vorige eeuw de pen hanteerden: men had hem, in de linkse middens, hevig aangevallen om een aantal kleine onnauwkeurigheden die men natuurlijk geweldig had opgeschroefd. En zoals te verwachten, kon De Potter ook eens nijdig bijten en van zich afbijten. Zijn studie over het Hebberechtsgodshuis werd hem een gelegenheid om op ridder Diericx knappe historicus maar geweldig anticlerikaal, post mortem, een venijnig pijltje te richten, daar Diericx de ingewikkelde historie van Schreiboorn's oorsprong te baat had genomen om een vinnige aanval te richten tegen de geestelijkheid.

Vandaag bekijken wij de zaken met veel meer sereniteit en wij halen de schouders op bij het lezen van al die kleingeestige polemiek: de historische waarheid is hoofdzaak, alle bijbedoelingen zijn bijzaak.

Het Kapelleke Schreiboorn in de Kortrijksepoortstraat.

Dat Sanderus zich vergist heeft is menselijk en aanneembaar, vooral in zijn tijd: de verdiensten van de man, die zijn *Flandria Illustrata* moest ineensteken zonder subsidies en met allerhande niet te controleren bronnen, zich een weg moest banen doorheen een weefsel van legende en twijfelachtige stukken, zijn enorm groot, zo groot zelfs dat wij hem veel moeten vergeven. Zonder Sanderus zouden wij nergens staan.

De Potter is in elk geval minder te verschonen wanneer hij schrijft: "Wat Sanderus betreft, naar allen schijn heeft deze, bij 't opstellen zijner historische schets van Gent, Cornelis Van der Meere eenvoudig nageschreven".

Welnu Sanderus liet zijn *Flandria Illustrata* in 1641 verschijnen en Van der Meere, advokaat in de Raad van Vlaanderen, schreef zijn "Spiegel van de eerwaardighe heeren prelaeten van de oude, wijtvermaerde ende exemte abdije van Sente Pieters" pas vele jaren na Sanderus dood, in 1682!

Voegt daarbij het verslag opgemaakt door de abt van St. Pieters, Gudwald, en door hem in 1787 aan de Oostenrijkse regering overgemaakt, waarin hij zwart op wit en de pen op het hart, beweert dat Schreiboorn in 1402 door Geeraard Leeuwaert, een abt van St. Pieters, werd gesticht, en U krijgt een voorsmaakje van het dossier Schreiboorn, afgezien dan nog van de vraag hoe het komt dat op een zeker ogenblik de benaming Hebberechtsgodshuis uit de volksmond verdween om Schreiboorn te worden!

Wanneer men thans de zaken nuchter bekijkt en zich stipt houdt aan de niet weg te cijferen bronnen, komt men tot een eerste besluit: het zgn. Hebberechtsgodshuis bestond reeds in 1239, zodat én Sanderus in 1641, én Van der Meere in 1682 én abt Gudwald in 1787 en na hen tientallen andere auteurs zich deerlijk hebben vergist. Van Lokeren haalt de autentieke en bewaard gebleven dokumenten aan van 1239, 1269, 1275 enz.

Hoe dit dat vastgehaakt aan de geschiedenis van onze brave Gentse poorter met name Jan Hebberecht?

Wel heel eenvoudig door een van die menigvuldige fonetische vergissingen waarvan de Middeleeuwen ons zo talrijke staaltjes bieden.

In twee autentieke akten van de XIIIe eeuw wordt gesproken van "hospitali Heberti" of "hospitali Ecberti", dwz toegewijd aan de Heilige Ecbert.

Welnu Egbert was een Engelse monnik uit de VIIe eeuw die in Ierland en in onze gewesten het Evangelie kwam prediken en die na zijn dood zoals het toen mode was, heilig werd verklaard. Het moet ons dan ook geenszins verwonderen dat de abten van St. Pieters, wanneer zij op hun grondgebied een godshuis stichtten, in elke geval vóór 1239, het aan deze populaire heilige toewijdden.

Later in de XIVe eeuw is er inderdaad een Jan Hebberecht geweest, die zijn fortuin ten dienst stelde van zieken en armen, wellicht ook het godshuis van de abten van St. Pieters begiftigde.

Van Ecbert naar Hebberecht is, fonetisch althans, de afstand niet bijster groot: het Ecbertsgodshuis werd in de volksmond het Hebberechtsgodshuis en die naam bleef tot wanneer hij op zijn beurt werd verjaagd door Schreiboorn, naar een soort treurwilg of schreiende boom die zich op enkele honderde meter afstand van de Petercellepoort bevond en aan dewelke ook een ganse tros legende en historie hing.

Het Vatikaan heeft, naar wij in een krant lazen, onlangs de straffen en sancties tegen de overtreders van zijn Wegcode, aanzienlijk verscherpt en verzaard, maar alles bij mekaar zijn deze geldboeten een peulschilletje vergeleken bij de middeleeuwse strafapparatuur van de Gentse St-Pietersabdij, die haar bekroning en hoogtepunt vond in een lugubere galg op een boogscheut van de Petercellepoort tussen twee miniheuveltjes die onze voorouders nogal vermetel bergen noemden: de Molenberg en de Schreibernberg, telgen van de Blandijnberg.

De abten van Sint-Pieters oefenden over de abdij en haar uitgestrekt grondgebied dat een stad naast de Gentse stede was, toezicht, macht en gezag uit en stuurden regelmatig, met een laatste zegen, een of andere schavuit naar de galg van de Schreibernberg, aldus genaamd omdat men er hoogstwaarschijnlijk meer schreide en huilde dan lachte.

Dicht bij de galg verhief zich sedert onheuglijke tijden een schreiboorn, samentrekking van schreiende boom, naar alle waarschijnlijkheid een treurwilg.

Aan die boom hing, alvast in de XIIIe eeuw, een houten Christusbeeld dat het voorwerp was van de godsvrucht van de moeders, weduwen of wezen van de ongelukkigen die aan de galg hun misdaden hadden uitgeboet.

Waar galg en kruis nu juist gelegen waren, blijft een omstreden vraag. Diericx situeert Schreiberg en galg op de plaats waar thans Plateaustraet, Nederkouter en Kortrijksepoortstraat samenkomen, doch de meeste auteurs situeren ze verder op: Prosper Claeys op de plaats van het huidig St.-Petersstation, De Potter eveneens buiten de Petercellepoort, anderen nog aan het kruispunt van Kortrijksepoortstraat en IJzerlaan, Van Lokeren eindelijk buiten de Kortrijksepoort, aan de plaats later Oude Bareel genaamd.

Deze laatste ligging verdient onze voorkeur omdat op plannen en kaarten van de XVIIe en van de XVIIIe eeuw, een kapel Schreyboom aldaar wordt vermeld en aangetekend.

Want na de galg, na de treurwilg, na het Christusbeeld aan de boom, kwam er later ook nog een kapelleken waar men O.L. Vrouw van de Zeven Weeën vereerde en waaraan men de naam Onze Lieve Vrouw van de Schreiboom placht te geven.

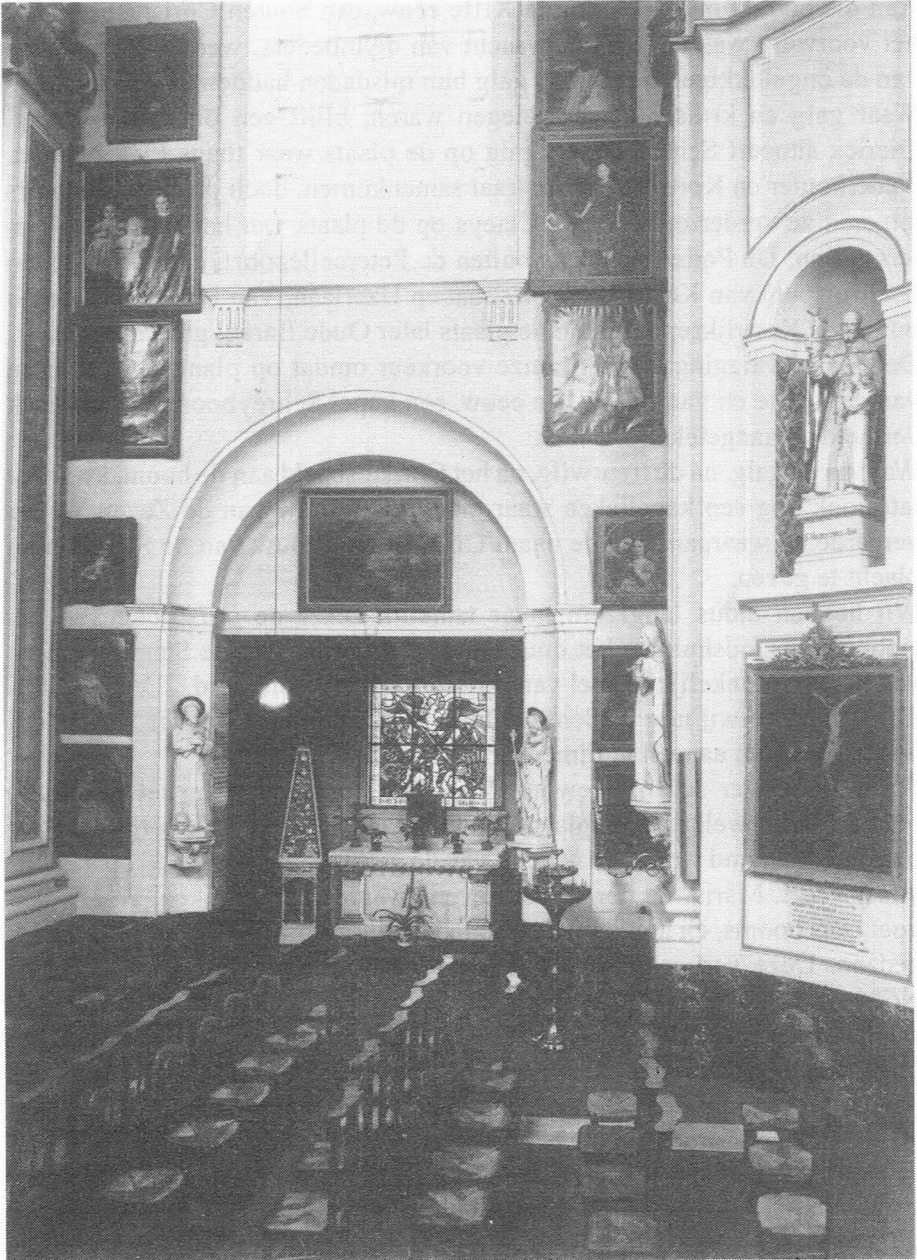
Wij hebben aldus langzaam maar tamelijk zeker de oorsprong van het Hebberechtsgodshuis en het ontstaan en de ligging van de Schreiboom en van de oorspronkelijke kapel van de Schreiboom gesitueerd.

Thans moeten wij nog beiden, die toch nogal ver van elkander verwijderd waren, trachten aaneen te lijmen.

Frans De Potter schrijft gewoonweg: "Wat de naam (van het godshuis) betreft, onder welke de bidplaats en zelfs gans het gesticht doorgaans door het volk genoemd wordt, deze komt van de verbeelding der groep op 't hoogaltaar voort. Maria, de borst door zeven zwaarden doorstoken, zit aen den voet eens booms, en houdt op haar knieën 't lijk haars Zoons, van 't Kruis afgedaan. Deze verbeelding werd tijdens de Middeleeuwen gewoonlijk de Nood Gods geheten. De hier bedoelde boom, in de vorm van een kruis gesneden, is een wilg, treurwilg, weleer schreiende boom genaamd".

Deze tekst laat veronderstellen dat er niet noodzakelijk een rechtstreeks verband tussen de oorspronkelijke kapel Schreiboom, extra muros, en het Hebberechtsgodshuis zou hebben bestaan, maar dat men in de kapel van het godshuis eenzelfde afbeelding van de Nood Gods zou aangebracht hebben.

Van Lokeren staat ons inziens dichter bij de waarheid of althans van de waarachtigheid, wanneer hij veronderstelt dat het beeld van de Schreiboom op een bepaald ogenblik naar het Godshuis werd verplaatst: "Nous ignorons à quelle occasion et à quelle époque cette chapelle fut fondée et disparut; nous ne sommes pas éloignés de croire cependant que sa proximité des ouvrages de fortification, qui à différentes époques ont été élevés dans cette localité, ait été la cause de sa démolition et de son transfert dans la chapelle de l'hospice Hebberecht auquel elle donna son nom".

Binnenzicht van Kapelleke Schreiboorn met enkele van de talrijke votiefschilderijen.

Wat er ook van zij van de werkelijke oorsprong en van de verandering, in de volksmond, van de benaming van het godshuis, feiten waarover de gegevens zeer schaars tot ons zijn gekomen, weten wij in elk geval dat het godshuis gedurende eeuwen zijn taak en zijn zending heeft volbracht ten bate van

zieken, armen en ongelukkigen die er heil en troost kwamen zoeken of er in vrede en rust hun laatste levensmaanden of jaren mochten doorbrengen.

Natuurlijk geelk een middeleeuws godshuis in geen enkel opzicht op een moderne home voor studenten en studentinnen. Er heerste tucht en allerhande, gewoonlijk niet al te zware sancties, werden voorzien tegen hen die het reglement van het gesticht in de lucht sloegen: de proveniers moesten elkaar beleefd toespreken, het God ziet U, hier vloekt men niet moest stipt worden nageleefd, de kostgangers moesten het eindeloos lang avondgebed in gemeenschap komen prevelen, mochten buiten het godshuis niet vernachten, moesten zwarte of grauwe klederen dragen, gehoorzamen aan de oversten, zovele zaken die ten andere gemeen waren aan alle dergelijke gestichten en die de mensen van toen, in Schreiboorn, als in het Alijnshospitaal of elders, niet contesteerden maar zonder mopperen aanvaardden: zij hadden een onderdak gevonden, werden goed verzorgd, gevoed en gekleed en wanneer zij ziek werden, verpleegd: meer wensten zij niet want zij waren in de middeleeuwse maatschappij die zoveel ellende kende, geprivilegieerden.

Het godshuis bleef in leven en kon in al die jaren standhouden dank zij een aantal renten gevestigd op goederen binnen en buiten Sint-Pietersstad en ook wel gedeeltelijk dank zij de proveniers die na hun overlijden gans of een deel van hun goederen aan het gesticht moesten afstaan. Giften van aanzienlijke Gentse families bleven ook niet uit, want in die tijd boefende men de naastenliefde nog op een zeer concrete manier.

Het aantal mannen en vrouwen die er geherbergd waren, schommelde tussen 13 en 40, naar gelang de tijdstippen en de materiële mogelijkheden; een daadwerkelijke controle werd door de abdij uitgeoefend.

Een afzonderlijke categorie klanten vormden de reizigers, pelgrims en bedevaarders allerhande. In vroegere eeuwen reisde men niet om te leren, wel omdat men iets op zijn kerfstok had. Voor een ja of een neen, voor een pekelzonde, het minste vergrijp, stuurde de biechtvader of de stadsmagistraat U op bedevaart naar Rome, Saint-Jacques de Compostella, het Heilig Land of een andere gewijde of gebenedijde bidplaats.

Wie er warmpjes inzate, maakte er gewoonlijk een plezierreisje van, maar voor de arme drommels leek een dergelijke bedevaart aardig op een calvarietocht. Uitgeput trachtten zij 's avonds een stad of dorp aan te doen waar zij bij een of andere abdij, klooster of gesticht gingen aankloppen. In het Heberechtsgodshuis stonden, wanneer er plaats was, tafel en bed klaar voor de voorbijtrekkende pelgrims.

Het gesticht dat zich eeuw in, eeuw uit, aan de eisen en noden van de tijd aanpaste, werd herhaalde malen samen met de bidplaats gewijzigd, hersteld of gedeeltelijk herbouwd, o.a. in de XVde en XVIde eeuw, doch uit de documenten blijkt dat men ongeveer dezelfde schikking eerbiedigde als deze die wij nog kunnen bewonderen in het gewezen Alijnsgesticht, thans Museum voor Volkskunde.

Ten tijde van keizerin Maria-Theresia bleek gans het ensemble van Schrei-boom bouwvallig en uitgeleefd en men besloot alle gebouwen te slopen.

Juist twee eeuwen geleden, in 1770, werd Jan-Baptist Simoens, met David 't Kindt een van de grootste bouwmeesters van Gent, gelast met de opdracht een nieuw godshuis en kapel op te trekken.

Het werd o.m. de sobere gevel die wij vandaag nog bewonderen, eenvoudig, zonder enig nutteloos detail of versieringsmotief, naar lijn en geest nauw aansluitend bij het ideaal van onbaatzuchtige dienstvaardigheid van het godshuis. Waar een leus als "nood zoekt troost" boven de ingang deur prijkt, moet de bouwmeester een bijna ascetische architectuur ontwerpen. Enkel in de kapel heeft Simoens gestreefd naar een intimiteit die een zekere weelde en dekor niet uitsluit en eeuwenoude groep van de Nood Gods die boven het altaar prijkt.

Later is deze kapel nog versierd geworden met tientallen portretten van kinderen die aan O.L. Vrouw van Schreiboorn werden toegewijd, een zeer mooie en unieke verzameling over dewelke wij het wel eens bij gelegenheid zullen hebben.

Pierre KLUYSKENS

PUZZEL 1994

Mijne Heren, Mijne Dames,

Naar aanleiding van het feit dat U de laatste jaren zo veel gewaardeerde complimentjes naar mijn hoofd hebt geslingerd, is het dan ook naar mijne "bol" gestegen.

Het is dan ook verstaanbaar dat we dit jaar onze puzzel totaal ten dienste stellen van de "Noblesse gantoise". Niet van die "grand noble" maar "petit krot", maar echte adel die begraven werd in de kerk en tijdens de zomer weleens dierf stinken... stinkende rijkaards dus. Om tot de echte Gentse adel te behoren moest men triestig (Triest), beestachtig (Bette), ofwel gemeen (Vilain) zijn, en sommige waren dit laatste zelfs veertien keren.

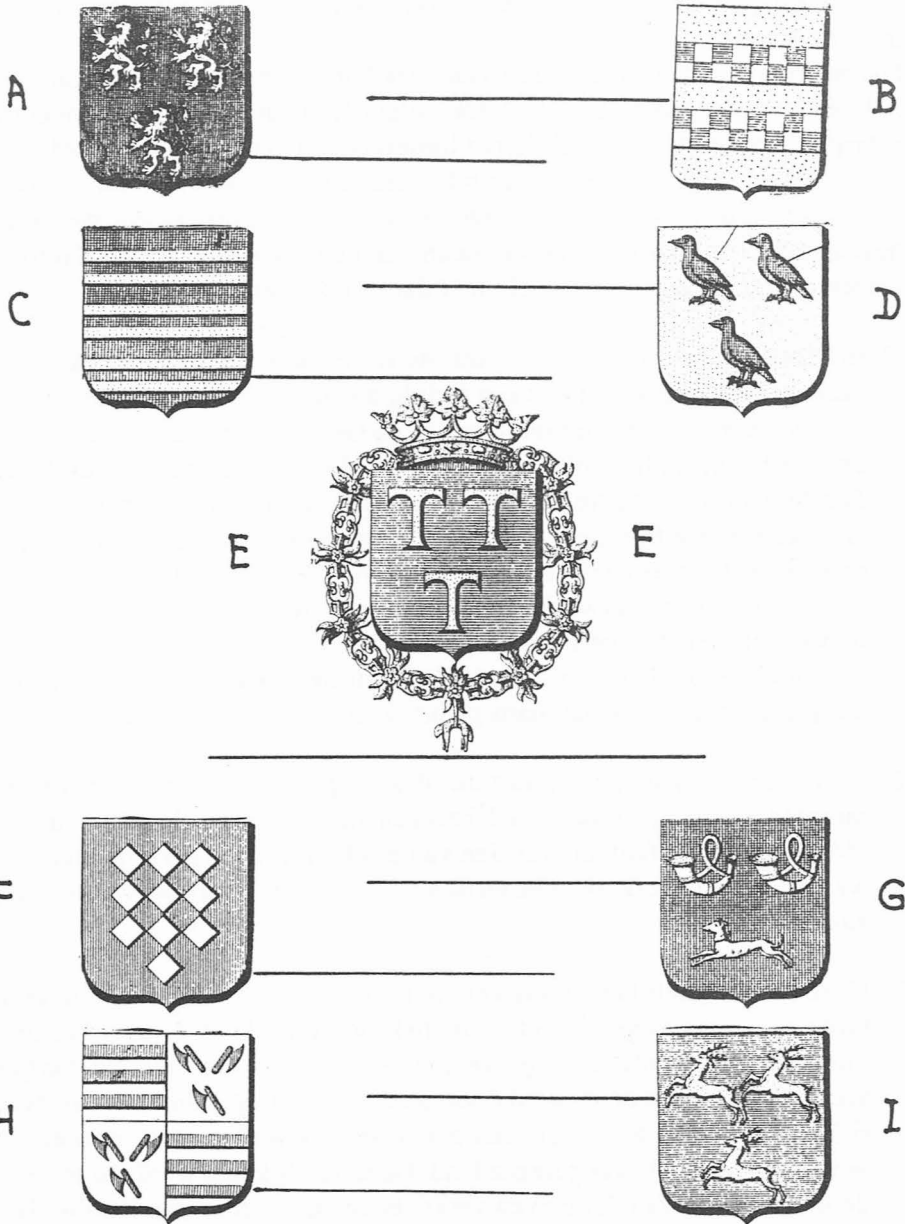
Onze edele leus is dan ook "Beter rijk en gezond, dan een arm en een been gebroken.

Om het U weer eens niet gemakkelijk te maken, zoeken we een markies, vice-koning en algemeen kapitein van Sicili en Gulden Vliesridder (1667-1725), die geen Gentenaar was, maar wiens "roots" totaal te zoeken zijn in onze Arteveldestad. Zijn betovergrootvader schopte het in 1598 tot ridder en

in 1607 tot baron. Zijn grootvader deed er nog een schepje bovenop en werd in 1633 markies.

Hierna treft U een stamboom aan van onze Vliesridder met wapenschilden. Alhoewel de vragen niet in dezelfde volgorde staan als op de stamboom, schrijft U naast elk wapenschild het bijhorend antwoord op. Uiteraard mag U daarbij een blad voegen met de bibliografie en een woordje dat ons blazen doet blinken; alhoewel dit met het woord van de redakteur wel weer besmet zal zijn. Voor de wapenschilden van de vrouwen wordt het familiewapen genomen, dus niet gedeeld met dat van de man.

- 1) In het begin van de 15de eeuw was de rechtstreekse voorvader van onze gezochte ridder gehuwd met een Judith, dochter van ridder Simon, wiens familie reeds in 1102 vermeld werd in de Gentse archieven. Hun naam is ontleend aan een heerlijkheid, die tot in 1395 hun eigendom was. Deze familie wordt als stichtster van de Gentse Chartreuserorde beschouwd. Het beroemdste familielid was stapelheer, bestuurder der armenkamer, rederijker, kroniekschrijver, hoofdman van de 7 neringen en van een afdeling van de burgerwacht. In het begin van deze eeuw werd het foncier of kasteel van de heerlijkheid gesloopt om plaats te maken voor de "Cotonnière des Flandres". Naast het familiewapen noteert u de benaming van het gebouw dat thans prijkt op deze plaats.
- 2) De volledige naam die U naast dit blazen plaatst is deze van een man, die men graag in verband wil brengen met de opdrachtgever van de "Madonna bij de fontein" van Jan van Eyck, daar deze persoon eigenaar was van het Hof te Boekhoute en de schilder zou gekend hebben door zijn zuster.
- 3) Deze familie geeft het direkte antwoord op de vraag: "Waarom zijn er in Gent zo weinig vogels". Het oudst bekende lid schoot zo eventjes drie vliegende vogels met één pijl. De plaats waar deze onschuldige diertjes vielen, 't Zand genaamd, werd door graaf Arnould I geschonken aan deze ridder. De werkelijkheid is echter dat de term "schot" verwijst naar een in moerassig terrein hoger gelegen land. Deze heerlijkheid werd pas in 1345 door de familie Van der Hoyen verkocht aan onze gezochte familie. Het was dan ook daarop dat het hof, slot of manoir van deze heerlijkheid gelegen was. Naast het familiewapen schrijft U de huidige straatnaam, waar de dreef die leidde naar dit hof uitkwam.
- 4) Deze grafelijke kastelein en ridder was een man van alle tijden, maar de belasting heeft altijd jacht gemaakt op fraudeurs. Omdat hij rijk was en enig aanzien genoot, schonk de hertog hem gratie en het bedrog werd in

de doofpot gestopt. Hij werd als hoogbaljuw van het Waasland wel overgeplaatst naar de Vier Ambachten. Daardoor vestigde hij zich te Gent aan de Hoge Scheldestraat. Zijn zoon diplomaat en burgemeester van Gent, die wereldberoemd werd door een stichting met een altaar te Gent, bewoonde tevens dit huis. Naast hun schild schrijft men de laatste rustplaats van deze familie, waar we o.a. het grafscript van deze ridder aantreffen.

- 5) Van deze voorvader en Vliesridder bezit het Kon. Museum voor Schone Kunsten van Antwerpen een prachtig portret, dat men toeschrijft aan Van der Weyden. Dit schilderij stond in de vorige eeuw op naam van - een toen nog hoog gewaardeerd - Gents schilder, die men samen met zijn broer beschouwde als leerlingen van de van Eycks. Aan zijn zgn. broer schreef men ten onrechte de Gentse Calvarietriptiek (St.-Baafs) toe. Later bleek dat onze portretschilder nooit bestaan had en een 19de eeuwse gefantaseerde kunstenaar was. Schrijf naast het wapenschild van deze Vliesridder de naam van deze mystieke Gentse primitief.

- 6) Deze familie is afkomstig van het Waasland. Reeds in de middeleeuwen wist ze zich op te werken tot één van de voornaamste Gentse families. De belangrijkste vertegenwoordiger was een bisschop, die meer dan een belangrijk mecenas was. Dit kunnen we duidelijk bemerken in de Gentse hoofdkerk, waar zijn wereldberoemd praalgraf prijkt. Schrijf naast het wapenschild de naam van de beeldhouwer die - met medewerking van zijn broer - dit grafmonument vervaardigde.

- 7) Zijn voorvaderen waren niet allemaal vrienden van de Gentenaars. Eén van hen, een Gulden Vliesridder, wist juist roem te halen uit het feit dat hij in 1452 als kapitein van het garnizoen van Oudenaarde in dienst van Filips de Goede de belegering door de Gentenaars kon doorbreken. Dit leverde hem later het jobke op van hertoglijke ambassadeur o.a. bij de koning van Frankrijk en de paus. Hij werd begraven in het St.-Margarethaklooster te Deinze. Een eeuw later waren we zijn streken nog niet vergeten en in 1578 vernielden de Gentse calvinisten zijn graf. Nochtans hadden we reeds in 1453 wraak genomen, want één van zijn familieleden, een zgn. volmaakte edelman en volgens "Pas de la Fontaine aux Pleurs (1450)" een beroemd toernooiridder, werd dodelijk gewond door een Gentse kanonskogel. Naast hun wapen is het voldoende om enkel de familienaam te vermelden.

- 8) Deze familie ontleende haar naam aan de direkte voorloper van de hop. Eén van haar leden, die burgemeester was van Gent, werd door Filips van Artevelde, de pas verkozen voorman van Gent (of door Pieter van den Bossche) in 1382 doodgestoken in het stadhuis. Een ander lid was in de tweede helft van de 15de eeuw heer van Vaernewijck en Eksaarde. Een direkte nazaat - orangist, ontvanger van de belastingen en voorzitter van de stadswerken - maakte deel uit van het comite der achtien. Deze familie had ook oog voor de schone kunsten. toen in 1517 de muurschilderingen van de graven van Vlaanderen in het Gentse stadshuis vernield werden, liet een familielid een fragment voorstellende één der graven van

Vlaanderen van deze wandschildering overbrengen naar zijn huis. Naast het wapen van deze familie schrijft U de naam van de geportretteerde, die op dit fragment werd voorgesteld.

In uwe hoedanigheid brengt U de oplossing - al of niet volledig - voor het einde van dit jaar naar ons redactieadres: Lijnmolenstraat 149, 9040 Gent. Verdien in hoop, maar niet zoals deze stoutmoedige Franstalige Gentse edelman, die aan een schilder de opdracht gaf om in het Nederlands deze familiespreuk te noteren. Onder het wapenschild van Vilain verschenen er veertien hopen.

Om u de moeite van het fotocopiëren of natekenen te besparen hebben wij aan elk wapenschild een letter geplaatst. Zeg nu nog dat wij het u niet gemakkelijk maken.

Uw minder-gewaardeerde quizmaster

GENTSE MEMORIEDAGEN: 22-23-24-25 JANUARI

22 januari 1788:

Jozef II stapelt de flaters op die zullen leiden tot de Brabantse Omwenteling. Hij schafte reeds de kermissen af en heeft nu ook de seminaries gereformeerd. Het is vandaag dat deurwaarder B. Vander Waerden, in naam van de Raad van Vlaanderen, het Gents Seminarie doet ontruimen. (alle kermissen in het hele land waren reeds beperkt tot één zondag, gemeenschappelijk voor alle steden en dorpen. De priesteropleiding wordt nu een staatstaak, waarvoor 8 pro-seminaries en 4 generaal-seminaries gecreëerd zijn)

22 januari 1826:

De gebroeders Trossaert richten in de Vildersstraat (huidige Kouterdreef) een bronsgieterij op, die lange jaren grote faam zal genieten. Het is in hun atelier dat o.a. de reusachtige luchter van de Gentse Opera werd vervaardigd.

22 januari 1945:

Overlijden op 68-jarige leeftijd van de Gentse artiste Louise Coupé die zich, voornamelijk door het schilderen van stillevens, aan de openbare belangstelling en in de vierjaarlijkse salons wist op te dringen. Werken van haar worden bewaard in het Museum voor Schone Kunsten te Gent en in talrijke buitenlandse verzamelingen.

23 januari 1840:

Gent telt haar vijfde brievenbus. Zij bevindt zich aan het Zuidstation en zal vijf maal per dag gelicht worden.

23 januari 1839:

Men vreest een aanval van de Hollanders en de Citadel (waar nu het Citadelpark is) wordt in staat van verdediging gebracht.

23 januari 1795:

Op bevel van de Franse overheid moet de grote klok van het Belfort geluid worden om de inneming van Amsterdam, door de Republikeinse legers, te vieren. (Op 16 januari hadden zij Utrecht reeds bezet en op 18 januari was Willem V in allerijl naar Engeland gevlucht. Wat later, op 1 oktober 1795, hebben wij in de Oostenrijkse Nederlanden allemaal prijs: samen met Luik en het hertogdom Bouillon worden wij officieel bij Frankrijk ingelijfd)

24 januari 1839:

De toestand is alweer gespannen tussen Nederland en België. Soldaten verwoegen hun eenheden en de burgerwacht wordt versterkt. Gent brengt haar Citadel in staat van verdediging en de kanonnen, die sedert 1830 de linker-oever van de Brugse Vaart "sieren", worden in allerijl opgefrist, terwijl men ook langs het kanaal en aan de Muide verdedigingswerken uitvoert. (De periode 1830-1839 noemt men de Belgische Revolutie. Er kwam een eind aan in 1839 toen het "Eindverdrag" tussen Nederland en België werd getekend. Limburgers en Luxemburgers werden toen uitgeleverd aan de vrees voor oorlog. Voornaamste bepalingen waren: 1) Limburg en Luxemburg worden gedeeld; 2) Nederlands Limburg en het groothertogdom Luxemburg, waarvan Willem I persoonlijk groothertog blijft, worden lid van de Duitse Bond; 3) België moet voor altijd neutraal blijven. Deze neutraliteit wordt gegarandeerd door de grote mogendheden)

24 januari 1382:

Filips van Artevelde wordt door het Gentse volk uitgeroepen tot opperhoofdman. (Hij verslaat kort daarop de legers van Lodewijk van Male in de slag op het Beverhoutsveld. Het zal slechts met de hulp van Frankrijk zijn dat de graaf terug kan slaan bij Westrozebeke waar Filips van Artevelde de dood zal vinden)

24 januari 1740:

De onvrije schippers, die "Het Hertjen" op de Korenlei aankochten, bekommen de toelating om hun gevel in Louis XV-stijl aan te passen. Bovenop de gevel zullen zij een windwijzer plaatsen onder de gedaante van een verguld

schip. (De onvrije schippers waren slechts een corporatie, in tegenstelling tot hun machtige beroepsgenoten, de vrije schippers, die in een nering verenigd waren. De Carolijnse Concessie rept met geen woord over de onvrije schippers omdat zij geen nering uitmaakten. (DE BUCK R., *De Concessio Carolina*, in G.T., 1990, 19de jg. nr. 2, p. 85) Het was pas op 22 september 1667 dat de onvrije schippers hun bestaan officieel konden bekrachtigen. (DE POTTER, *Gent van den oudsten tijd tot heden*, Deel 7, p. 339)

24 januari 1641:

Monseigneur Triest laat een nieuwe vleugel aan het toenmalig bisschoppelijk paleis bouwen. "Ten voorsegde daeghe", lezen wij in het resolutieboek van de Keure, "wert geresolveert ende doen presenteert aan zijn Eerweerdigste Heer den Bisschop deser stede tot de somme van veertig ponden grooten voor het circaet dezer stede, ghedaen met maecken van een geheel nieu quartier van zijn huys episcopal comende metten voorhoofde lancx in de Scheldestraete".

25 januari 1385:

De vleeschouwers, ook prinsenkinderen genoemd, "de eersten in ordenen vanden drienvijftig vrije neerynghen deser stede", waren tot aan de Franse Tijd geprivilegieerden die bij de Blijde Intreden en inhuldigingen de Vorst tot lijfwacht dienden, die jachtrecht bezaten, alsmede het erfelijkheidsprivilege, zodat de nering steeds in handen bleef van enkele families. Dit voorrecht, waaraan de vleeschouwers buitengewoon gehecht waren, werd op 25 januari 1385 door Filips de Stoute bekrachtigd. (De reden van de bekrachtiging was de wapenstilstand na de Grote Gentse Opstand tegen het grafelijk gezag die al bezig was van in 1379. De opstand was begonnen door de moord op Roger van Outerive, een grafelijk baljuw, die de Gentse privileges onvoldoende had gerespecteerd. Enkele malen gelukte het de Gentenaars, gesteund door neringen uit andere steden, haast het hele graafschap te beheersen)

25 januari 1803:

De nijveraars en handelaars vieren in de Grote Schouwburg (in het hof van Sint-Sebastiaan) de prefekt van het Schelddedepartement, Faipoult. (Dank zij zijn rapporten komen wij iets te weten over onze landbouw en nijverheid in die jaren) Faipoult van het Schelddedepartement en Viry van het Leiedepartement bewonderden de creativiteit van de Vlaamse landbouwers. Immers, de bodem was in Vlaanderen op vele plaatsen zandig en uit zichzelf weinig vruchtbaar. Methodes van bewerking en bemesting zorgden voor een hoge productiviteit die, volgens statistieken uit 1812-13, slechts in weinig andere Europese regio's werd geëvenaard. Faipoult vertelt ons ook dat het Schelde-

departement toen reeds ruim 100.000 spinsters en 22.000 wevers telde. Viry telde in zijn Leiedepartement ongeveer evenveel man-vrouwkrachten. Dat betekent dat minstens een kwart van de bevolking in deze departementen reeds voor zijn broodwinning afhankelijk was van de textielnijverheid) (VERAGHTERT K., *Bastille, Boerenkrijg en Tricolore*, Leuven, 1989, p. 184-199)

oudheidkundige kroniek

In "De Gazette van Gent" van 16 oktober 1922 leverde Alfons Van Werveke de volgende bijdrage over

ONZE KOORMAATSCHAPPIJEN

De heer Lodewijk Terneus heeft een bondige schets van de voornaamste handelingen der Melomanen laten verschijnen, onder den titel *Annales de la Société royale des Mélomanes de Gand, 1888-1921*. Het boek is een vervolg op dat uitgegeven onder denzelfden titel, door A. Tonel, betreffende 1838-1888, dat zijn de 50 eerste jaren sedert het ontstaan van de Melomanen. Wij zijn den heer Terneus wel dankbaar, dat hij met geduld het archief van de maatschappij heeft ingezien en een oordeelkundige keus in de gebeurtenissen heeft gedaan. Zijn arbeid en die van Tonel, geven aldus een overzicht van het leven van een beroemd zangkoor gedurende 83 jaar.

Wij zijn ongelukkigig niet zoo goed op de hoogte van de geschiedenis der andere koormaatschappijen van onze stad. Aug. Thys, schrijver van *Les Sociétés chorales en Belgique*, waarvan de eerste uitgave in 1853 te Gent verscheen en de tweede in 1861, is niet altijd goed ingelicht, zelfs niet voor wat Gent betreft. De eerste zangmaatschappijen hebben geen of weinig geschreven oorkonden nagelaten; enkele zelfs zijn alleen gekend door vermeldingen in de dagbladen of de boeken van den heel korten tijd van hun bestaan. Het zal dan ook niemand verwonderen, dat het na bijna honderd jaar onmogelijk is een juist verslag op te maken van den oorsprong der groepeerings van liefhebbers voor het oefenen van den koorzang. Wij drukken er op, dat het hier liefhebbers geldt, geen vakmannen. Het hoeft wel niet gezegd, dat het koorgezang niet is ontstaan met de opkomst van maatschappijen als de Melomanen. Het was reeds in de oudheid gekend, maar werd nagenoeg uitsluitelijk door vakmannen beoefend.

Het is in Duitschland, dat de eerste vereenigingen zijn ontstaan voor koorge-

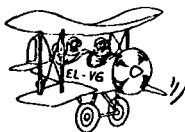
zang, door mannen zonder begeleiding van speeltuigen. De eerste was, zoo 't schijnt, de *Liedertafel* van Berlijn, opgericht in 1809, door Karel Frederik Zeller. Een omreis van een Duitsch zangkoor in België gaf aanleiding tot een eerste proef hier te lande, namelijk te Kortrijk.

Te Gent waren, volgens Thys, de eerste maatschappijen *Grétry*, bestuurd door Lodewijk De Clercq en de *Koormaatschappij*, eerste van dien naam, die opvolgenlijk als bestuurder had Ed. de Somere, M.J. Mengal en C.L. Hanssens. Zij ontstonden in 1832. Er is geen stad, meenen wij, waar er meer maatschappijen van allen aard zijn opgericht in de laatste honderd jaren. Sedert 1832, dus in het tijdperk van 90 jaar, kwamen 105 koormaatschappijen tot stand. Wij hebben er reeds op gewezen dat het thans onmogelijk is voldoende inlichtingen te bekomen nopens de meeste maatschappijen, zoodat de 105, waarvan wij de namen kennen, zeker een onvolledige lijst vormen. Bij die namen zijn er wel zonderlinge. De meeste maatschappijen dragen een kenspreuk: *Concordia, Vreugde en Vrede* of zijn ontleend aan de geschiedenis: *De Leeuw van Vlaanderen, De Witte Kaproenen*. Vele andere geven het doel van de vereeniging te kennen: *Koorgezangmaatschappij, Club musical, Orphéons gantois*, enz., ofwel heeft men de naam van een toonzetter aangenomen: *Mozart, Haydn, Grétry*, of dien van een kunstenaar: *Nourrit*, of andere nog een naam uit de godenleer in betrekking tot de muziek: *Apollo, Orpheus, Polymnie*. Een tiental maatschappijen hebben den naam van een bekend persoon, maar die niet rechtstreeks met de toonkunst in verband stond: *Van Rijswijck, Van Duyse, Ledeganck, Willems, Van Artevelde*, zelfs *Gutenberg* en *Arnold de Keyser*, twee beroemde drukkers. Eén maatschappij draagt den naam van een koor, dat destijds veel opgang maakte: *Pepita*. Eindelijk heeft één onzer twee oudste zangkoren, *Grétry*, in den beginne den zonderlingen naam *Karpelsch Genootschap* gedragen, naar dien van de herberg, waar het gevestigd was, Den Karpel, in de Zwarte Zustersstraat!

In het Museum van Oudheden bewaart men gedenkenissen van al de Gentse maatschappijen: standaarden, kartels, blazoenen, medailles, draagtekens, halskettingen, schotels, borden, glazen, vazen, eet- en waschserviezen met den naam en de wapens van die maatschappijen; nieuwaarkaarten van de boden op porseleinpapier, waarvan heel mooie in het midden der XIXe eeuw zijn gemaakt. Die verzamelingen zouden zeker door vele onzer lezers aanzienlijk kunnen vermeerderd worden.

GENSCHEN WOORDE EN UITDRUKKINGEN
Deel XX

Raak, raak,
neer twiedekker!

Ik hê den tram gepakt

Syn.: "k Hê mee den tram gereje": ik heb de tram genomen. Hier lett. uitgebeeld.

Da es ne stien van mijn herte

Syn.: "Dat es ne pak (een pakske) van mijn herte": wordt gezegd wanneer men zich verlicht, opgelucht voelt, wanneer men gerust gesteld is over iets dat hoofdbrekens veroorzaakt.

Gerard es ne comie-voyageur

<Fr.: "commis-voyageur": handelsreiziger. Een bediende van een handelsfirma die voor het verkopen op

staal of monster en het opnemen van bestellingen de klanten bezoekt.
WANTJE: "Hoi Pieter! waer gaen we dat schrijven... Gij zijt galant vandaeg gelijk een commies-viageur".

("Azuu ne klont", p. 6)

'T es van de poek en de piek en de pak

Syn.: "'t Es van de pieke - de poeke - de pak": stelen. Hier uitgebeeld door "ne schammateur" <Fr.: "escamoteur/escamoter": goochelaar, zakkenroller/weggoochelen, ontfutselen, wegmoffelen, ontrollen, afhandig maken.

CENT SLIPTERS

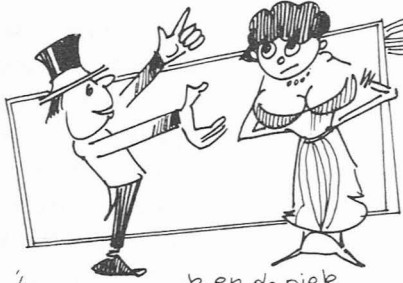
Ik hê den tram "gepakt"

Da es ne stien van myn herte.

Gerard es ne Comie-voyageur.

't es van de poek en de piek en de pak

Manneke, nu krygdegij 'n pandoerijnge!

Gien twee kiere veur 'ezelfde geld.

't es beter van de paster of van de roster.

U tonge es vuil... U eek pilleke geeve 'k zal

Manneke, nu krijgde gij un pandoerijnge

Syn.: "Een rammelijnge". (Zie ook plaat 17: "Hij kreeg nu toch gestampsel en dikke muilpirre doarbij"). Het woord "pandoer" komt uit het Servo-Kroatisch. Het was een soldaat uit het korps dat in 1741 gevormd werd door generaal von Trenck om de Turkse grensstreken van rovers te zuiveren. Bij ons kreeg het woord de betekenis van politiemans. Iemand die er bij tijds op klopte als het nodig mocht blijken. Vandaar "een pandoerijnge".

Gien twee kiere veur 't zelfde geld

Syn.: "De paster preek gien twee kiers veur 't zelfde geld; de paster en doe gien twee missen veur 't zelfde geld; de paster en preek gien twee kiere veur ne cent; 'k zegge't gien twee kiere": ik zeg het geen tweede maal, ik ga het geen tweede keer vertellen.

't Es beter van de paster of van de koster

Het is beter iets uit de eerste hand te bekomen (De koster is de ondergeschikte van de pastoor).

U tonge es vuil, 'k zal u een pilleke geeve

Syn.: "U tonge es angeloaje; g'hêt een vervuilde tonge". Lett.: bij dokteronderzoek kijkt men of de tong niet beslagen is. Dit wijst op ziekte, die men dan behandelt.

Fig.: We gaan iets doen aan uw "vuile tong". Voor dit laatste bestaan meerdere synoniemen: "Een tonge hên gelijk een serpent (een mes); z'es een deugniette in heur tonge; heur tonge es vuilder dan d'uure van nen biechtvader; zijn tong snijdt langs zeeve kante (gelijk een vliem; een mes); die een stuk van heur tonge zoe wille snije zoe wel doen; 't es ne stijte in zijn tonge; ze kan mee heur tonge mier kwoad doen dan een hiel rézement saldoate; 't es een lange tonge; een slijpende tonge; een valsche tonge; een vuiltong; een vileinige tonge; hij loat zijn tonge goe hange": kwaadspreken.

"Z'heeten heur Flakke in Gent

Maar z'est er veure gekend;
Want zuu een Flakke, die kunt ge niet pakke
Zijn heeft een tonge, 't es juist gelijk een tjakke.
Ze slaat, ze zweept, ze kletst;
Ze knettert, snoerd en kwetst;
Zijde gij voor het ruziemaken g'reed
Seffens zijt g'uitgekleed."
("Het Weeuwke van de Muide", p. 10, refrein.)

"Flakke" is een snede, een snetje. Ook te horen in "huufdfiakken"; snetjes hoofdvlees. Een "tsjakke" is een klanknaboosend woord voor zweep.

DE STEKKERE: "*En moes ier bij i kome; èdde eur ier rendez-vous gegeve? IJ, ge zeneer gij i nie zilde.*"

SIES: "*Ge zij ne stijte zeggere.*"

("Oe èwer oe zotter", p. 12/13).

SCHOAERESLIEP!...

(woorden van Nand Snoeck - Muziek van Rich. Lepage)

Zie, mijnschen, woas ik schoaresliep

Ik ging op stroate en ik riep.

"Breng moar, ik zal ze grijpen,

De kwoaie tongen van ons land,

'k Zal ze nemen langs alle kant'

En 'k zal ze ferm afslijpen!"

REFREIN

Mijn wielke draaide moar altijd

'k Verlore giene tijd,

Van 's morgens vroeg tot 's avonds loat

Sleepe 'k ik langs de stroat

De vuiletongen vol fenijn

Totda'z'oaan 't zweigen zijn.

En het klonk kloar uit mijne mond.

De Gentsche stede rond.

Want zuu hard da'k moar kost, ik riep:

Schoaresliep!... Schoaresliep!...

Wijven die van hulderen man

Slecht zeggen zuuveel of 't moar kan,

'k Zoe hulder vaste nijpen;

En hij die uitstreuit vuil of kwoad

En die zijn evennaasten smoadt:

'k Zoe zijn tonge afslijpen!

Achterklappers die moar in schijn,

Deugdzaam, broave en iêrljik zijn,

Moar in 't vuil hulder verrijken;

nen Jongeman die in 't vrijen liegt.

En deur proat zijn meisken bedriegt,

'k Zoe hulder tong' afslijpen!

Ministers die in onzen stoat,

Vele beloofden deur geproat,

En binst alles opstreken;

De valschoards, 't zij gruuft of gemien,

Ik duwde z'al op mijne stiën,

'k Zoe hulder g'hie! afslijpen!

Uit: "*In ons straatje*", p. 3, Snoeck Ducaju & Zn.

BESCHERMLEDEN 1994

Edmond Cocquyt (3200)
Xavier d'Hoop de Synghem (2000-1993)
Dr. Roland Marlier (2000)
Willy Van Mossevelde (2000)
Alice Dynoodt (2000)
Xavier d'Hoop de Synghem (2000-1994)
Mw Charles Van de Putte (2000)
Solange De Stoop (2000)
Piet Van Eeckhaut (2000)
Prof. Dr. Guy Schrans (1400)
Dr. Eric Salminen (1400)
Luc Bauwens (1250)
Walter Abbenbroek (1200)
Ferdinand Handovsky (1200)
Mw Priels-Van Damme (1050)
Hubert Van Hoorde
Dr. Charles Vuylsteke
Dr. André Maenhout
Walter Claeys
Dr. Henri Duquesne
Dr. Adhémar De Wulf
Philippe Proost
Jacques Vermeulen
Patrick Rombaut
Willy Steyaert
Prof. Dr. Eric Van de Velde
Pierre Tytgat
Oscar De Somville
Prof. Dr. Adelbert Comhaire
André De Cuyper
André Rasson
Robert Verspeeten
André De Somville
Leon Martens
Pierre Constales
Jérôme Moortgat
Paul Hebbelynck
André Mortier

Christian Scheiris
Louis Devloo
Jean Bertrand (nr. 2778)
Joseph Roosen
Roger Dekeyser (nr. 2416)
Dr. Philippe Verjans
Dr. Eric Veys
Cesar Block
Jean-Pierre Sarens
Micheline Walgraeve
Jean Walraedt
Charles Dael
Nelly Deherdt
John Leten
Lucien Detemmerman
Freddy Van Vlaenderen
Jean-Paul Marchal
Paul Van de Voorde
Dr. Henri Depoorter
Maria Van Quickelberge
Philippe Kreps
Philippe Hebbelynck
Mw Van Assche-De Man
Dhr Van Renterghem
Robert Waeri
Michel Noppe
Georges Delori
Henri Brasseur
Edgard Praet
Guy Baert
Jacques Huys
Sylvester Serlippens
Robert De Kezel
Guy Versmessen
Charles Van Hecke
John Colpaert
Daniël Uyttendaele
Pierre Hebbelynck
Marcel van den Kerchove (†)
Louis De Meyer

Mw Van Dijk-Vanhooren
Lucien Casteels
Jean-Pierre Peckstadt

Yves Brasseur
Jacques Monsaert

STEUNENDE LEDEN 1994

Felix Waldack (800)
Ir A.J. Impens (800)
Ir Gustave Veeckman (800)
Yvonne Hutsebaut (800)
Frank Meert (800)
Ernest Pynaet (800)
Bernard Cruyt (800)
Jean Broekaert (750)
Dr. Marc Steyaert (750)
Mw Berglund-De Feyter (700)
Diane Sarteel (700)
Jacqueline Podevyn (700)
Yvan Piqué (700)
Didier Eechaudt (700)
Mw De Reuse-Claeys (700)
Dr. Charles Annez (700)
Aldo Bruderlin (700)
Gerald Mc Hugh (700)
Jacques Carels (700)
Marie-Jeanne De Smet
Dr. Thierry Goetghebuer
Jan De Weirdt
Paul De Groote
Roger Spilthoorn
Mw Mortier-Haesaert
Georges Meersschaut
Erik De Keukeleire
Adolf De Lantsheere
Henri Bracke
Mw De Roubaix-De Leye
Jan De Vleeschouwer
Jean-Pierre Van der Stock
Luc Lekens
Mw Steels-De Visschere
Monique Christiaens

Guy Namurois
Urbain Catteeuw
Robert Lybaert
Wim De Bock
Etienne Verschraegen
Ir Johan Cornelis
Jean Libbrecht
It-gn b.d. Maurice Deneve
Roland Van Ranst
Valerie Godu
Mw Guiette-Willocx
José De Boose
Huguette Demeyer
Willy Van Hevel
Freddy Hoste
Prof. Dr. André Kint
Luc Devriese
Jules Waeri
Frans Dietens
Guy Beyaert
Mark Rummens
Marcel Cambier
Jean Jacques
Willem De Schrijver
Lucien Vermaele
Cecile Nevejans
Etienne De Clercq
Jean Steenbrugge
Eddie Van Haverbeke
Georges Thysbaert
E.H. Peter Schmidt
Raoul Buysse
Jean-Pierre Van d helsen
Jaime Jurdan
Robert De Rudder

Gustave Vanderlinden
Frank Gelaude
Pierre Geernaert
Fernand Verheggen
Guy Carton
Andrée Cavens
Kamiel Van Acker
Suzanne Vander Gracht
Serge Pauwels
Jacques de Schryver
André Bresou
Suzanne Hiernaux
Henri Claeys
Marc Vandegheuchte
Arie Parlevliet
Mw Piton-Van Geluwe
Karel Ossieur
Mw Broekaert-Blondeel
Luc Glibert
Robert De Brauwer
Mw Denny Baete
Dhr A. Van de Velde
Jean-Pierre Quintyn
Amedee Velleman
Prof. em. Dr. Sander Evrard
Fernand Van Quaakebeke
Adolf Bucqué
René Rodrigues
Norbert Verhasselt
Roger Verbeken
Firmin Andries
Marguerite Wustefeld
Roger De Buyst
Marcel Coucke
Georges Neslany
Richard Caese
Frank Ödberg
Hans Van Gelder
Bernard Hebbelynck
Raoul Hofman
Paul Mauquoy
Georges Defraigne

Herman Hollanders
Dr. Paul Kluyskens
Andreas Vandeleene
Ir Jules Berlo
Elly Van Durme
Elodie Moerdijk
Gustaaf Van Audenhove
E.H. Jos Mertens
Marc Coucke
Mw Van Gansbeke-Evrard
Laurent Claeys
Prof. em. Dr. Pieter Braeckman
Pieter Spanoghe
Jean Dhaene
Marcel Leclercq
Robert Devreese
Georges Rogge (†)
John Van Hulle
Christiane Van der Meulen
Guy De Maertelaere
E.B. René Stockman
Amanda Foket
Jan Vandenberghe
Norbert De Vleeschauwer
Ir Georges Lammens (†)
Willem Vervaeat
Mw Vanlommel-Beuzelin
Willy Devogelaere
Gaston de Smet
Dr. Jean-Pierre Padt
E.H. Dirk De Backer
Jacques Hebbelynck
Charles Pierre
René Geeroms
Willy De Meyer
Bert Destoop
Willem Van de Velde
Dr. Carlos Metdepenninghen
Pierre Vanderhaeghen (nr. 1150)
Madeleine Criel
Mw Callebaut-De Broe
Marie-Louise Geeroms

Marie-Louise Bleyne
Anne Cocriamont
Christa Maryns
Etienne Dekoning
Gaston Fortie
Camiel Andries
Roger Moreau
Albert Braeckman
Georges Broget
Mw Kluyskens-De Potter
Prof. Dr. Herman Balthazar
Marcel De Preter
Dr. André Van den Boogaerde
Leon Trivier
Joannes Ruytinx
Dr. Daniël Sabbe
Marcel Vanden Daele
Christian Willemot
Leopold Verhoene
Marc De Munnynck
Maurice Labijn
Erik Vandenbroele
Marcel Van Huffel
Gilbert Lodrigo
Fernand De Rockere
Pierre Uytterhaegen
Guy Kint
André Deproost
Roland Van Damme (nr. 1182)
Gilbert Pauwels
Richard Coppieters

Carlos Fassin
Alfred Roose
Charles Uyttenhove
Xavier De Schryver
Fernand Goethals
Etienne Van den Boogaerde
Julien Eeckman
Hendrik Carpentier
Louis Daens
Martine Van Mieghem
Monique De Jonghe
Eric De Buck
Robert Van Bocxstaele
Marc Van Hauwermeiren
Ir Alfred Van Schoote
Frans Vervenne
Roland Rombaut
Albert Ylen
Albert Preys
Maurice Himschoot
Alain Schollaert
Alexis Janssens
Fernand Beke
Pierre Vlieghe
Reginald Rotty
Marie-Antoinette Vervaeke
Bruno Castille
Dhr G. Schauvlieghe
Dr. Pierre De Vos
Alain Smetryns

STEUNFONDS 1994

600 - H. Collumbien

200 - Mw. Somerling-Vermeulen - Naamloos

100 - G. De Bruyne - R. Drubbel - Th. De Smet - J. Pâquet - Mw J. De Bouck - L. Hoste - G. Gassée - A. Steenbrugge - L. Van Bragt - Mw Wauters-D'haen - L. Ongena - L. Labout - J. Delva - E. Uytterhaeghe - G. Defraigne - L. Van Melle - P. Bourgonjon - A. Blondeel - J. Lataer - L. Peeters - Mw Fr. Somers - Mw M. Derudder - L. Van Bossele -

- 100 - G. Van Goethem - Sint Lukasklooster - Mw Keppens-Dentandt - E. Van Brusselen - Mw Halsberghe-Coutteel - E. Lerou - P. Cassiman - Mw G. Lormans - G. Schietecatte - Mw Geeroms-Van Biervliet - R. Steyaert - Mw De Keyser-Verleye - J. Peeters - D. Peeters - G. De Vreese - R. Van Damme - M. De Vlieger - A. Delanotte - C. De Vleeschauwer - H. Mestrum - A. Vispoel - P. Mortier - J.-P. Roose - J. De Wilde - F. Lenssens - Y. Schoorens - J. De Braekeleir
- 80 - J. Jurdan
- 50 - L. Lemaitre
- Toelage Provincie 1992 - 15.799,-
-

BIBLIOGRAFIE

Wanneer u dit leest zal reeds verschenen zijn: **"De Geschiedenis van de Koninklijke Muziekmaatschappij De Neerschelde - Gentbrugge"** door Marcel De Bleecker en Wilfried Patoor, naar teksten van Walter Patoor. Formaat: 24 x 16 cm. - 75 bladzijden. Mooi geïllustreerde en beperkte oplage. Prijs: 350 fr.
Rekening: 146-8004500-01 van "Jubileum 150 jaar" - Verdoncklaan 40 - Gentbrugge.
Voor verdere inlichtingen: Marcel De Bleecker. Tel: 230.80.27.

WOORDENBOEK DER NEDERLANDSCHE TAAL

Het Woordenboek der Nederlandsche Taal, dat momenteel reeds aan de 19de aflevering van het 26ste deel toe is, mag wel even in de kijker geplaatst worden, nu het einde zo stilaan in zicht komt. Men zit momenteel aan de aflevering die alle woorden tussen WORTEL en WRAAK behandelt, en de letter Z nadert zienderogen.

Sedert 1864 verschijnen jaarlijks circa 11 à 13 afleveringen. Prijs per aflevering = 18.25 Nederlandse gulden (prijs april 1991). Een overzicht van de leverbare delen en afleveringen is op aanvraag verkrijgbaar bij de uitgeverij SDU te 's Gravenhage. Korrespondentie kan gericht worden aan de hoofdredakteur van het W.N.T., Dr. A. Moerdijk, Postbus 9515, NL-2300 RA LEIDEN. Het copyright komt de Stichting Instituut voor Nederlandse Lexicologie toe. Niet dat het Groot Woordenboek der Nederlandse Taal van Van Dale daarmee in de schaduw komt te staan, maar een driedelig woor-

denboek kan onmogelijk een 26-delig woordenboek evenaren, vooral wanneer het er op aankomt de GESCHIEDENIS van een woord te proberen achterhalen. Dat is inderdaad dé grote verdienste van het W.N.T. Het is een woordenboek dat min of meer zweeft tussen etymologisch woordenboek, Middelnederlands woordenboek en verklarend woordenboek. Iemand die belang hecht aan de PRECIEZE betekenis van een woord mag NOOIT nalaten het N.W.T. als eerste woordenboek te raadplegen. De kostprijs van het boek is uiteraard niet voor ieders beurs weggelegd. Geen nood! Het is kosteloos en zonder aanvraagformaliteiten met dito wachttijden te raadplegen in onze alombekende Boekentoren. Alle tot hiertoe verschenen delen bevinden zich vrij toegankelijk in de leeszaal van de Bibliotheek van de Rijksuniversiteit van Gent. Vraag het aan de leeszaalbediende.

De zondag is de universiteitsbibliotheek gesloten. Geen nood, want dan is ons Documentatiecentrum open en daar kan dit werk ook geraadpleegd worden.

R.D.B.

Het komt weer slecht uit. Als dit nummer verschijnt loopt er sedert 1 oktober (en tot 31 december) een prestigieuze tentoonstelling "Neogotiek in België" in het Bijloke Museum.

Aanleiding tot deze tentoonstelling is het feit dat het in 1994 100 jaar geleden was dat Baron J.B. Béthune overleed. 6 jaar geleden begon een groep wetenschapslui aan de voorbereiding van deze tentoonstelling. Over 2 verdiepingen van het museum wordt een beeld geschetst van de historische ontwikkeling van de Neogotiek.

Enkele van de vele merkwaardigheden die zullen tentoongesteld worden: het koperen hoogaltaar van de Kortrijkse Sint-Maartenskerk, het Brugse Karel de Goedeschrijn, het Sint-Lambertusschrijn uit de Kathedraal van Luik, het Sint-Trudoschrijn uit Sint-Truiden, het Sint-Héloniusschrijn uit Izegem, enz.

De belangrijkste blikvanger wordt ongetwijfeld de tiara van Paus Pius IX die in 1871 in Gent gemaakt werd door Bourdon.

Een rijk geïllustreerde catalogus (waar wij in ons volgend nummer hopen op terug te komen): 300 illustraties, waarvan 120 in kleuren is te verkrijgen aan 1.100 fr.

H.C.

Correctie

In Gh. T. 1994 - Nr. 4 - p. 249 meldden wij het verschijnen van 42 tekeningen op postkaartenformaat van Gaston De Smet. Als prijs voor het doosje met 42 citeerden wij 425 fr.

De Heer De Smet doet ons opmerken dat hij één detail over het hoofd gezien had: Vadertje Staat zou graag meer dan een vijfde van dit bedrag in zijn kas zien vloeien. Lezers die willen bijdragen tot het financieel evenwicht van ons land zullen dus 512 fr. willen lezen i.p.v. 425 fr. Willen zij het doosje opgestuurd zien, dan schrijven zij 542 fr. over.

VRAAG EN ANTWOORD

Van de Heer **Jean-Pierre Herman** (Ukkel) komt de volgende vraag:

Betreft: Genealogie Familie De Vigne

Ik ben bezig met de stamboom van de familie De Vigne op te stellen en stuit op een groot probleem namelijk de geboorteplaats en datum van Antonius De Vigne waarvan ik een direkte afstammeling ben via mijn moeder Andrée De Vigne.

Ik heb met grote interesse de artikels over de familie De Vigne in de Ghendtsche Tydinghen van 15/7/1976 (5e jaargang n° 4) en van 15/1/1979 (8ste jaargang n°1) gelezen waarin de heer Paul Huys zeer interessante gegevens aanbrengt buiten spijtig de geboorteplaats en datum van Antonius De Vigne.

Graag verneem ik of één van Uw leden ondertussen meer inlichtingen hieromtrent gevonden heeft?

Ik heb nog 2 bijkomende vragen, namelijk

1. In het boek "Les Maisons que j'ai connues" van Virginie Demont-Breton, nicht van mijn grootvader Alphonse De Vigne lees ik in boekdeel IV blz. 263 dat Julius-Octaaf De Vigne, schepen van de Stad Gent en volksvertegenwoordiger, opzoekingen deed in het Stadhuis en in de bibliotheek van Gent over de oorsprong van de familie De Vigne.

Ik citeer "Il découvrit ainsi que le berceau des De Vigne est Ardres, le fameux Ardres du Camp du drap d'Or" gelegen in de Pas-de-Calais en op blz. 264 "Les manuscrits de ces recherches sont conservés dans les archives de la Ville de Gand".

Ik heb mij gericht tot het Stadsarchief in de Abrahamstraat en heb van de heer conservator vernomen dat deze documenten daar onbekend waren.

Mijn twee vragen luiden als volgt:

1. Heeft één van Uw leden de oorsprong van de familie bestudeerd?
2. Waar kunnen die manuscripten in Gent bewaard zijn?

Het zou mij bijzonder verheugen op deze vragen positief nieuws te ontvangen.

Van de Heer **Paul Huys** ontvingen wij de volgende brief:

Stadssecretaris Aimé De Bruycker (1882-1919)

In 1907 werd de Gentse stadssecretaris advocaat Aimé De Bruycker door de Gemeenteraad gevierd voor 25 jaar ambtsjubileum (cfr. verslag hierover in La Flandre Libérale van 24 april 1907). Hij bleef stadssecretaris tot einde juni 1919, toen hij werd opgevolgd door M. Heins. Hij woonde aanvankelijk in de Keizer Karelstraat 58 en van omstreeks 1890 in de Van Eyckstraat 54. Kan iemand van de GT-lezers ons geboorte- en overlijdensdatum van deze Gentse stadssecretaris meedelen? Wie beschikt over een *foto* van deze man (N.B. Geen foto beschikbaar in het Gentse stadsarchief!), liefst van omstreeks 1907? Zijn er nog afstammelingen of andere familieleden van deze Stadssecretaris in leven met wie vraagsteller dezès contact zou kunnen opnemen? Met oprechte dank bij voorbaat voor elke informatie.

Dr. Paul HUYS, 9031 Drogenen
Drogenstationsstraat 90 (09/226.54.53).

Mevrouw **Nadia Vankenhove** en de Heer **Eddy Levis** zouden graag de naam kennen van de tekstschrijver en van de componist van een liedje waar Héléne Maréchal destijds nog een persiflage op gemaakt heeft. In feite is het een Hollandse smartlap (waarschijnlijk van Bob Scholte) die als volgt begon:

Jantje was een kleine kleuter
Eenigst kind teer verwend
En op zek'ren dag zei moeder
Hoor eens even lieve vent
Als je zoet bent komt er spoedig
Een zusje of een broertje bij.
Nou dat was wat voor ons Jantje
En het ventje zei toen blij
Wanneer er een klein zusje kwam
Krijgt ze van mij wat moois, zeg mam.

Enz.

Met als refrein:

Dan gaat mijn spaarpot open.
Dan krijgt die schattebout
Een bouquetje witte rozen
Waar mam ook zoo van houdt.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Naar aanleiding van het schrijven van de Heer **Arthur De Decker** i.v.m. Henri Van Dale (Gh. T. 1994 - Nr. 3 - p. 197) ontvingen wij van een vriendelijke lezer die helaas vergat zich kenbaar te maken, zodat wij hem slechts langs deze weg kunnen bedanken, gegevens die definitief een einde stellen aan de twijfels die zouden mogen bestaan hebben betreffende de geboorte- en overlijdensdatum van Henri Van Daele.

BIOGRAFIE VAN HENRI VAN DAELE

Henri van Daele is in de arbeidersbuurt van de Blaisantvest op 5 januari 1877 als zoon van een kinderrijk werkersgezin geboren. Pas elf jaar oud maakte hij van nabij kennis met de ruige realiteit van het proletariërsleven. Hij moest van school wegblijven en op de fabriek gaan werken. Nauwelijks zestien jaar geworden, trok hij naar Frankrijk, waar hij als kopergieter werkzaam was. Hij stak er een mondjevol Frans op. Dit werd de basis van een gedegen talenkennis.

Van zijn vader Frans had Henri de passie voor het toneel meegekregen. Frans van Daele was immers regisseur en/of mannelijke vedette in menig lokaal amateurtoneelgezelschap. Henri zette zijn eerste pasjes op het toneel bij de "Vrijheidsliefde" in 1886.

Uit Frankrijk terug, ging hij in de café-chantants eigen liedjes zingen, die zinderden van het engagement. Hij was socialist in hart en nieren, en dat verheelde hij voor niemand. Op zijn eenentwintigste schreef hij zijn eerste revue. Zowat een jaar later trouwde hij. In 1905 kwam de eerste "revue van Vooruit" van zijn pen. Verbeten hanteerde hij de satire en maakte hij van het toneel een geducht wapen in de strijd voor de ontvoogding van zijn klasse. Enige tijd exploiteerde hij samen met zijn jongere broer Isidoor de tingeltangel "Het Volkshuis". Zo kon hij in zijn levensonderhoud voorzien en zich met overgave aan de volksletterkunde wijden. Tenslotte verwierf hij zo'n grote roem, dat hij als zelfstandig auteur kon bestaan. Hij bleef overigens actief als acteur en regisseur. In 1925 richtte hij een eigen gezelschap op. Hij mocht op de medewerking rekenen van de meest geliefde plaatselijke artiesten. Deze degelijke groep kreeg een vast kontrakt bij de "Minardschouwborg". De pennevruchten van Henri Van Daele werden in diens eigen minutieuze regie also in optimale conditie gebracht. Hij ging tevens op tournee door heel het Vlaamse landsgedeelte.

De wereldgebeurtenissen van 1940 schokten de voorvechter van vrede en democratie pijnlijk. Zijn zielepijn werd nog vergroot door het tragische overlijden van zijn echtgenote. Psychisch ontredderd stopte hij alle toneel-

Vriendelijk-losse kout,
Geestig-ronde lach:
Beter kruid en zout
Niemand vinden mag.

†

EERZAAM AANDENKEN VAN DE
HEER

HENRI VAN DAELE

Weduwnaar in 1^e huwelijk van Mevrouw

Maria Van der Haeghen

Echtgenoot in 2^e huwelijk van Mevrouw

ANGELE VAN GELE

geboren te Gent, de 5 januari 1877 en er
vreedzaam overleden, de 16 juli 1957, tijdig
versterkt en verlicht door de H.H. Sacra-
menten der zieken en de Apostolische Zegen.

Hij was Ridder in de Leopoldsorde, in de
Kroonorde en in de orde van Leopold II.

Deze uitzonderlijke man was een bekwaam
acteur en een geboren toneelschrijver; een
fijne menskenner, met een schrandere op-
merkingsgeest en een beeldrijke zeggings-
kracht. Hij wist dat arme en kleine mensen
veel meer lachen dan rijken en zogezegde
groten en daar hij zelf volks was en altijd
stond aan de zonnige kant van het leven
heeft hij talloze toneelstukken geschreven
en liederen, die sedert meer dan zestig jaar
zijn volk hebben geamuseerd, begeesterd en
ten goede beïnvloed.

Godsdienstig-gelovig en zedelijk even-
wichtig, — dat had hij van zijn goede
moeder, zegde hij ons, — wist hij altijd
maat te houden in het delikate domein van
zijn beroep. « Wilt ge wijs zijn, licht dan ! »
zegt een klassiek spreekwoord, en inder-
daad, tot in zijn meest uitbundige lach-
successen, kende hij altijd paal en perk
en al zijn werken bevatten onverholven een
wijze zedeles.

Mijn dierbare echtgenote, lieve pleeg-
kinderen en beminde familieleden, ik dank
u voor uw zorgen, uw genegenheid en uw
trouwe steun; blijft mijn gedachtenis in uw
harten bewaren en bidt voor mij. Mijn
werken zullen blijven getuigen van mij,
bij ons volk en mijn talrijke vrienden;
moge de barmhartige God het mij ten goede
aanrekenen. Vaartwel !

« Mijn God ik bemin U » (een van zijn
laatste woorden).

Mevrouw Henri VAN DAELE, geboren
Angèle VAN GELE;

Dokter en Mevrouw Adli SAMAAAN;

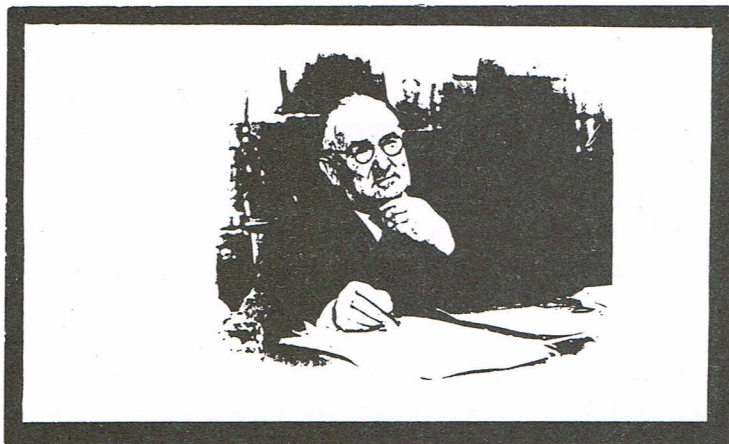
Heer en Mevrouw Leon DE WILDE-VAN
GELE;

Juffrouw Marie-Jeanne VAN GELE;

De families VAN DAELE, VAN GELE, VAN
DER HAEGHEN en SEYNAVE.

danken U uit ganser harte
voor de welgemeende blijken
van innige en oprechte deel-
neming in hun rouw.

Drukkerij PRIMO, St-Amb.

activiteiten. Uit schrik voor de bezetter, hij had het opkomend nazisme altijd fervent bestreden, en moreel ontwapend, verscheurde hij bijna al zijn werken.

Omstreeks 1948 scheen Henri van Daele enigszins hersteld te zijn, en veel van zijn spelers schaarden zich weer rond hun oude meester. Zij bleven hem trouw tot hij overspannen en ten prooi aan een nieuwe diepe zenuwzinking op 17 juli 1957 stierf. Zijn tweede echtgenote poogde moedig nog enkele maanden het gezelschap in stand te houden. Moeilijkheden met de auteursrechten en verwickelingen i.v.m. de erfenis maakten het haar onmogelijk.

GÊNSCHE PRÂOT

Paljas, de kapetein van de farceurs, zat in "De Kaorpel" van den oorlog te spreke.

- 't Es wrîed, zaid hij, wa dutse dage tegewoordig zie lûupe mee hijten âorms in biene.

Miele De Bîest zat mee zijne mond wijd ope te luistere.

- 't Es wâor, riept hij; mâor z'hên nog sanse dan ze dat hên; wa zoen z'anders moeten uitsteke? 't Es toch verren uitgevonde, zaid hij ezûu.

- Dat en es nog niets, zei Paljas tegen Miele De Bîest. Hêdde nog nie hûure spreke van den diene mee zijne nikele kop? Die hûurt in ziet in klapt percies gelijke wulder, in da gâot al mee 't mekaniek!

- Wade? riep Miele, g'hêt zekers goeste van mee mij 't zieleke t'hêwe?

- Bij 't en doet, zei Paljas, dat es ne kanonier, die z'in den oorlog den helft van zijne kop afgeschoten hên; z'hên zijn hûufd afgezet in hem ne nikele kop opgeveze; in ezûu es 't hij keune blijve leve.

- 'k Zoe îest moete zien, zei Miele De Bîest.

- Ei, ge keunt hem alle daoge zien, zei Paljas. Gao tusschen elven in twaolve nâor de Builoke. De pûurtier es ne vriend van mij; goa maor mee mijn komplemente.

Dâorop liep Paljas seffes bij de pûurtier om hem te verwittege van Miele De Bîest zijn komste.

t' Sanderdags kwam den dezen afgezakt in hij vroeg nâor de pûurtier.

- Wa zoed er u blieve? vroeg den deze.

- Menhiere, zei Miele De Bîest, 'k kome mee de komplemente van Paljas in 'k zoe girre diene kanonier ne kîer zien mee zijne nikele kop.

- Verduveld, kamerâod, zei de pûurtier, g'en hêt gîen sanse. Ge zul morgge moete were kome; want hij es hem zuust gâon laote schirre!

OUDE JAARGANGEN VAN "GHENDTSCHÉ TYDINGHEN"

Volgende losse nummers en volledige jaargangen zijn verkrijgbaar tot uitputting van de voorraad.

- 1975 Nrs. 1-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1976 Nrs. 2-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1977 Nrs. 2-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1978 Nrs. 1-3-4-5 + Voll. jg.
- 1979 Nrs. 1-3-4-5 + Voll. jg.
- 1980 Nrs. 1-2-3-5-6 + Voll. jg.
- 1981 Nrs. 1-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1982 Nrs. 2-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1982 Register op de jaargangen 1 tot 10.
- 1983 Nrs. 1-2-4-5-6 + Voll. jg.
- 1984 Nrs. 1-2-4-5-6 + Voll. jg.
- 1985 Nrs. 1-2-3-4-5 + Voll. jg.
- 1986 Nrs. 1-2-3-5-6 + Voll. jg.
- 1987 Nrs. 1-2-4-5-6 + Voll. jg.
- 1988 Nrs. 1-2-3-5-6 + Voll. jg.
- 1989 Nrs. 1-3-5-6 + Voll. jg.
- 1990 Nrs. 1-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1991 Nrs. 1-3-4-5 + Voll. jg.
- 1992 Nrs. 1-2-4-5-6 + Voll. jg.
- 1993 Nrs. 1-3-4-5-6 + Voll. jg.

Prijs per afzonderlijk nummer 70 fr.

Prijs per volledige jaargang 400 fr.

Deze kunnen afgehaald worden elke zondag tussen 10 en 12 uur in het "Documentatiecentrum" (behalve in juli en augustus en op wettelijke feestdagen).

Bij bestelling via onze postrekening dienen volgende portkosten bijgerekend:

1 nummer: 28 fr.

2 tot 3 nummers: 50 fr.

4 tot 6 nummers: 65 fr.

Verder per jaargang: 65 fr.

Plattegrond van de Stad Gent door B.J. Saurel (1841). Getrouwe copie van het origineel: 120 fr.

Plattegronden dienen afgehaald te worden in het Documentatiecentrum (geen verzending per post)

De Archivaris
Mevrouw VAN GELUWE-EGGERMONT A.

INHOUD 1994

1.		
- Broeder Ebergist De Deyne (1887-1943): Een levensschets		2
- Inventaire Archéologique: Monumentale Ingangspoort		11
- Herinneringen aan het 1e Artillerieregiment in 1937-1938 (Vervolg)		13
- Gentse Memoriedagen: 4, 5 en 6 Januari		21
- De Gentse Burgerlijke Wacht. 1814-1914. (Vervolg)		23
- Gênsche Woorde en Uitdrukkinge. Deel XV		46
- Oudheidkundige Kroniek: De Geschiedenis van een schilderij van Sint-Baafskerk		50
- Bibliografie		52
- Vraag en Antwoord		53
- Lezers schrijven ons		55
- Gênsche Prâot		57
- Oud Gent		58
- Dit bestaat niet meer		59
2.		
- Waar vroeger de Lakenwevers "hunne raemen plachten te staen"		62
- Inventaire Archéologique: De gewezen Kerk van de Geschoeide Carmelieten. Buitenkant		83
- Herinneringen aan het 1e Artillerieregiment in 1937-1938. (Vervolg)		86
- Jan Baptist Pisson's "Uyterste Wille"		94
- De Gentse Burgerlijke Wachten. 1814-1914 (Vervolg)		96
- Oplossing Puzzel 1993		114
- Gênsche Woorde en Uitdrukkinge. Deel XVI		117
- Gentse Memoriedagen: 7-8-9-10 Januari		120
- Bibliografie		123
- Vraag en Antwoord		125
- Lezers schrijven ons		125
- Gênsche Prâot		128
3.		
- Waar vroeger de Lakenwevers "hunne raemen plachten te staen" (Vervolg en slot)		130
- Inventaire Archéologique: De Kerk van het Onze-Lieve-Vrouw-Begijnhof (Uitwendig aspect)		155
- De Gentse Burgerlijke Wacht. 1814-1914. (Vervolg)		157
- Karel van Lotharingen		172
- Herinneringen aan het 1e Artillerieregiment in 1937-1938 (Vervolg)		176
- Gentse Memoriedagen: 11-12-13-14-15 Januari		182
- Gênsche Woorde en Uitdrukkinge. Deel XVII		185
- Documentatiecentrum. Werking 1993		189
- Bibliografie		192
- Vraag en Antwoord		194
- Lezers schrijven ons		197
- Gênsche Prâot		198
- Aanvullende Ledenlijst		200

4.		
-	1914. Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog	202
-	Inventaire Archéologique: De monumentale poort van de Citadel	218
-	Herinneringen aan het 1e Artillerieregiment in 1937-1938 (Vervolg)	221
-	Iets over de Kabaône	228
-	De Aardbevingen van 1692 en 1756 te Gent	231
-	De Grafzerk van Geertrijde de Gruutere in de Abdijkerk van Groeninge te Kortrijk	238
-	"Voskensbeeld" staande in de vóórtuin van het "Koninklijk Atheneum Voskenslaan te Gent	240
-	Gensche Woorde en Uitdrukkijng. Deel XVIII	243
-	Gentse Memoriedagen: 16-17-18 Januari	246
-	Bibliografie	248
-	Vraag en Antwoord	251
-	Lezers schrijven ons	253
-	Génsche Prâot	257
-	Dit bestaat niet meer	259
5.		
-	De Lange Weg van Lodewijk Van Biesbroecks "Excelsior" en de "Grand Old Man of Astronomy"	262
-	Inventaire Archéologique: Infirmierie van het voormalig klooster van de Geschoeide Carmelieten	280
-	Herinneringen aan het 1e Artillerieregiment in 1937-1938 (Vervolg en slot)	283
-	1914. Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog (Vervolg en slot)	289
-	Gensche Woorde en Uitdrukkijng. Deel XIX	311
-	Gentse Memoriedagen: 19-20-21 Januari	314
-	Bibliografie	317
-	Lezers schrijven ons	321
-	Génsche Prâot	326
-	Dit bestaat niet meer	328
6.		
-	Herinneringen aan het 1e Artillerie Regiment in 1936-1937	331
-	Inventaire Archéologique: Boekband van het Register van de Brouwersnering	355
-	Kapelleke Schreiboorn	356
-	Puzzel 1994	364
-	Gentse Memoriedagen: 22-23-24-25 Januari	368
-	Oudheidkundige Kroniek: Onze Koormaatschappijen	371
-	Gensche Woorde en Uitdrukkijng. Deel XX	373
-	Beschermliden - Steunende leden - Steunfonds	377
-	Bibliografie	381
-	Vraag en Antwoord	383
-	Lezers schrijven ons	385
-	Génsche Prâot	387
-	Inhoud 1994	388